

Nr 199.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändring i villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag; given Stockholms slott den 7 mars 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Johansson anför:

Till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar har riksdagen tidigare — under en lång följd av år — anvisat anslag, vilka gått under benämningarna »norrländska avdikningsanslaget», avsett för Norrland och Dalarna, samt »allmänna avdikningsanslaget», avsett för rikets övriga delar. Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition den 5 februari 1926, nr 82, angående statens understödsverksamhet till främjande av avdikning av viss mark

och inom riksdagen i ämnet väckta motioner beslöt 1926 års riksdag, jämte annat, att godkänna ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrlägningsföretag, vilka avsåge höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall. I samband härmed beslöts jämväl sammanslagning av norrländska och allmänna avdikningsanslagen till ett för riket gemensamt anslag, benämnt »statens avdikningsanslag». För berörda ändamål kan jämväl erhållas lån ur statens avdikningslånefond.

Gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1926, nr 257. I dessa bestämmelser har jämlikt beslut vid 1927 års riksdag vidtagits viss jämkning (kungörelsen den 27 juni 1927, nr 276).

Jämlikt dessa kungörelser gälla nu i huvudsak följande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag: Kungl. Maj:t kan anvisa bidrag till utförande av sådana torrlägningsföretag, vilka avse höjandet av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall (mom. 1). Förslag till utförande av företag, vartill statsbidrag sökes, skall vara upprättat vid syneför rättning enligt 10 kap. vattenlagen (mom. 2). Statsbidrag kan beviljas visst företag under förutsättning, att lantbruksstyrelsen finner värdet av båtnaden i de avseenden, som omförmälas i mom. 1, uppväga eller överstiga kostnaden för torrläggningen. Där värdet av båtnaden ej uppväger kostnaden för torrläggningen, kan statsbidrag dock i undantagsfall beviljas, när skäl därtill äro (mom. 3). Statsbidrag kan beviljas till högst en tredjedel av kostnaden för såväl torrlägningsarbete, teg- eller täckdikning, däri ej inräknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar; dock kan beträffande företag, vari ingår mark, som icke tagits i anspråk för i mom. 1 angivna ändamål, bidraget utgå med högst hälften av samma kostnad, skolande sagda högre bidrag beräknas endast för sådan i företaget ingående fastighet, för vilken torrläggningen av den oodlade marken är av minst samma betydelse för fastighetens deltagande i företaget som torrläggningen av däri inbegripen odlad jord. I den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, skall bidraget undergå skälig minskning. Beträffande de i mom. 3 angivna undantagsfall, där kostnaden överstiger båtnadsvärdet, skall bidraget med tillämpning i övrigt av ovan angivna grunder beräknas med hänsyn till nämnda värde (mom. 4).

I anledning av en inom andra kammaren av herr Nilsson i Antnäs m. fl. väckt motion, nr 203, har riksdagen i skrivelse den 9 maj 1928, nr 9 A punkt 40, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av vad jordbruksutskottet i utlåtande i ärendet den 19 mars 1928, nr 1 punkt 29, anfört, verkställa utredning rörande förenklade bestämmelser i fråga om statsbidrags utgående från statens avdikningsanslag samt för riksdagen fram-

lägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Genom beslut den 8 juni 1928 har Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med den sålunda begärda utredningen.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom remiss den 28 juni 1928 till lantbruksstyrelsen överlämnat från hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Västernorrlands, Västerbottens och Gävleborgs län, hushållningssällskapet i Norrbottens län samt hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Kopparbergs län till Kungl. Maj:t ingivna framställningar i ämnet för att av lantbruksstyrelsen tagas i övervägande vid verkställande av omförmälda utredning.

Lantbruksstyrelsen har den 12 november 1928 avgivit utlåtande i ärendet. Häröver hava sedermera yttranden infordrats från hushållningssällskapens förvaltningsutskott och statskontoret.

Då dessa yttranden nu inkommit, anhåller jag att få anmäla ärendet för Kungl. Maj:t. Härvid vill jag erinra, att i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln, punkt 100, ställts i utsikt, att förslag i ämnet skulle underställas prövning av årets riksdag, ävensom hemställts, att riksdagen måtte dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1929/1930 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa högst 3,100,000 kronor, dels ock anvisa under benämningen statens avdikningsanslag ett extra reservationsanslag av 2,600,000 kronor.

Den fråga, som först möter, avser

I. Statsbidragets maximibelopp.

Enligt de ursprungligen gällande bestämmelserna för *norrländska avdikningsanslaget* utgick bidrag endast till företag, som avsåg uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd. Däremot kunde bidrag icke erhållas för avdikning av redan odlad jord. Efter framställning av riksdagen kom emellertid ändring härutinnan till stånd genom kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 376). I denna kungörelse stadgades såsom villkor för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget bland annat följande: För understödjande av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna kunde bidrag utan återbetalningsskyldighet tilldelas företag, som avsåg uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord. De båda förstnämnda slagen av företag ägde visst företräde framför utdikning av redan odlad jord. Bidraget kunde av Kungl. Maj:t bestämmas till *högst hälften* av såväl den enligt fastställd arbetsplan beräknade kostnaden för vattenavledningen och sådan avdikning, som ej var att hänföra till teg- eller täckdikning, som ock den av lantbruksstyrelsen godkända kostnaden för undersökningen och förrättningen samt för statsbidragets erhållande erforderliga kartor och handlingar.

*Före 1926
gällande be-
stämmelser.*

Villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från *allmänna avdikningsanslaget* skilde sig från motsvarande bestämmelser för norrländska avdikningsanslaget i huvudsakligen följande avseenden. Från allmänna avdikningsanslaget, som avsåg understödande av företag inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, kunde bidrag utgå till *högst en tredjedel* av kostnaden, då fråga var om avdikning av till åker eller äng lämplig jord eller redan odlad jord, samt till *högst hälften* av kostnaden, då fråga var om avdikning av sådan mark, vars torrläggning avsåg endast minskning av frostländighet för närliggande bygd.

Lantbruksstyrelsens utlåtande 1925.

Sedan fråga uppkommit om viss omläggning av statens förevarande understödsverksamhet, framlade *lantbruksstyrelsen* i utlåtande den 21 oktober 1925 förslag till revision av gällande författningar rörande norrländska och allmänna avdikningsanslagen samt odlingslånefonden. Vid ärendets behandling hade lantbruksstyrelsen rådgjort med vattenrättsdomaren N. Gärde, ledamoten av riksdagens första kammare godsägaren G. Sederholm, ledamoten av riksdagens andra kammare hushållningssällskapssekreteraren P. Hedlund samt lantbruksingenjörerna A. Palm och H. Wikström.

Lantbruksstyrelsen föreslog, att norrländska och allmänna avdikningsanslagen skulle sammanslås till ett för riket i dess helhet gemensamt anslag, benämnt *statens avdikningsanslag*. I fråga om storleken av det *statsbidrag utan återbetalningsskyldighet*, som skulle kunna beviljas av Kungl. Maj:t, förordade styrelsen i huvudsak följande. Bidraget skulle utgöra *högst en tredjedel* av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrläggningsarbetet — teg- eller täckdikning däri ej inberäknad — som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar. Beträffande företag inom Norrland, Dalarna och viss del av norra Värmland, vari inginge mark, som icke tagits i anspråk såsom åker eller ständig slätter- och betesvall, skulle bidraget dock få utgå till *högst hälften* av samma kostnad, under förbehåll likväl, att en tredjedel av bidraget innestode, intill dess bidragstagaren inom därför vid arbetsplanens fastställelse bestämd tid hos lantbruksstyrelsen styrkt sig hava tagit nämnda mark i anspråk för sagda ändamål i den omfattning, som styrelsen kunde hava föreskrivit. I den mån båtnadsvärdet överstege kostnaden, skulle bidraget undergå skälig minskning, en bestämmelse som skulle avse företag, oavsett deras belägenhet inom skilda landsdelar. Beträffande de undantagsfall, däri statsbidrag beviljades trots att kostnaden överstege båtnadsvärdet, skulle bidraget med tillämpning i övrigt av förut nämnda grunder beräknas med hänsyn — icke till kostnaden — utan till båtnadsvärdet.

Till stöd för detta förslag anförde lantbruksstyrelsen bland annat följande:

Utdikningarna i Norrland och Dalarna hade börjat alltmera utvecklas i en riktning, som ursprungligen icke torde hava varit avsedd vid under-

stödandet med statsmedel. Sälunda hade antalet smärre dikningsföretag, omfattande endast någon hektar eller därunder samt beräknade till en kostnad av allenast några hundra kronor, visat starkt stigande tendens, varjämte befogade anmärkningar mycket ofta kunnat göras mot understödstagarna för bristande intresse i fråga om de utdikade markernas tillgodogörande.

Nyssnämnda smärre dikningsföretag vore visserligen i allmänhet nyttiga men tillhörde näppeligen tillämpningsområdet för ifrågavarande statsanslag, som finge anses huvudsakligen avsedda för sådana större företag, vilka jordägarna svårligen kunde utföra med egna krafter och medel. De smärre dikningsföretagen vore oftast att anse såsom detaljdikning i samband med sådan nyodling, som staten understödde i annan ordning.

I fråga om tillgodogörandet av de med bidrag från norrländska avdikningsanslaget utdikade markerna hade mångenstädes kunnat konstateras, att understödstagarna utnyttjat endast en obetydlig del eller intet alls av de möjligheter till ökad jordbruksproduktion, som dikningen skapat. De höga statsbidragen hade tydligen lockat jordägarna att utföra dikningsarbeten — vilka hade ej ringa betydelse genom beredande av arbetsförtjänster — i större utsträckning än det förhandenvarande behovet av odlingstillfällen kunnat anses kräva. Sedan 1907 hade med bidrag från norrländska avdikningsanslaget — till belopp av 17,8 miljoner kronor — torrlagts omkring 265,400 hektar. Styrelsen ansåge sig hava stöd för den uppfattningen, att endast en mindre del därav verkligen blivit av jordägarna utnyttjad.

Då det såväl från statsfinansiell synpunkt som för höjande av det norrländska jordbruket vore angeläget, att en verklig och mera bestående nytta av statsbidragen framdeles kunde påräknas, borde det övervägas, om icke genom lämplig förändring av bidragsvillkoren ett bättre resultat i sådant hänseende kunde vara att ernå. Grundtanken i understödsverksamheten borde vara, att utdikningar skedde icke så mycket för statsbidragets skull som fastmera för erhållande av ökad avkastning av understödstagarens jordbruk. Beträffande de norrländska utdikningarna borde därför övervägas, om ej den nuvarande bidragskvoten borde under vissa förutsättningar kunna undergå någon sänkning.

Med hänsyn till att utdikning av obruten mark i norra Sverige icke lika hastigt och säkert som dylika företag å motsvarande mark i övriga delar av riket kunde påräknas föranleda ökad inkomst, att den ekonomiska bärkraften hos jordbrukarna i de norra landsändarna ofta vore otillräcklig för företagens genomförande samt att det vore ett statsintresse att befördra uppodling av obruten mark i berörda trakter, borde nuvarande bidragskvot nedsättas endast i fråga om sådana därstädes befintliga torrlägningsföretag, vilka uteslutande omfattade redan odlad jord, eller där den ytterligare båtnaden genom uppodling befunnas oväsentlig i förhållande till båtnaden å den redan odlade marken.

För norrländska utdikningsföretag, vilka hade till slutligt ändamål uppodling av obruten mark för höjande av jordbruksproduktionen, vore sålunda bidrag till högre belopp väl motiverat. Förutsättning för åtnjutande av det förhöjda bidraget borde dock vara, att odlingsarbete av viss omfattning verkställes.

Då dikningsföretag i de norra landsdelarna, i likhet med övriga delar av riket, kunde bliva delaktiga av, förutom bidrag, lån ur odlingslånefonden, kunde sammanlagda statsunderstödsbeloppen i allmänhet komma att motsvara hela dikningskostnaden.

Riksdagen
1926.

I den proposition i ämnet, som förelades riksdagen 1926, anslöt sig Kungl. Maj:t i stort sett till lantbruksstyrelsens förslag i förut omförmälda delar.

I anledning av propositionen väcktes flera motioner. Fyra motioner (I: 254 och 255 samt II: 376 och 377) riktade sig i förevarande avseende mot den föreslagna bestämmelsen om odlingsskyldighet såsom villkor för erhållande av bidrag intill halva avdikningskostnaden. Motionärerna anförde bland annat följande:

Detta villkor komme särskilt för övre Norrlands vidkommande att få ogynnsamma verkningar. Med hänsyn till det stora intresset i dessa landsdelar att utnyttja förekommande odlingstillfällen och då skäl funnes att antaga, att avdikningarna i allt fall komme att efterföljas av odling, syntes det uppställda villkoret för erhållande av det högre statsbidraget ganska onödigt. Detta villkor komme ock att verka hämmande på avdikningsverksamheten å oodlad jord i Norrland, särskilt som den norrländske jordbrukaren med hänsyn till sin ekonomiska ställning i regel icke kunde ligga ute med erforderligt kapital för torrläggningens utförande utan i lika hög grad som förut vore i behov av att få halva avdikningskostnaden täckt genom statsbidrag och de utdikade myrmarkerna i Norrland för övrigt de närmaste åren efter utdikningen icke vore tjänliga för ordling. Härtill komme bland annat de högst avsevärda kontroll- och inspektionskostnader, som bleve ofrånkomliga, om det högre bidragets utgående skulle göras beroende av en framtida prövning från lantbruksstyrelsens sida. Viss fara föreläge också, att den mindre jordägaren i vissa fall komme att få sig ålagd en i förhållande till hans ekonomiska bärkraft oproportionerligt stor odlingsplikt för utfående av inestående delen av statsbidraget. Förslaget lämnade slutligen jordbrukarna i ovisshet om omfattningen av det odlingsarbete, som kunde komma att av lantbruksstyrelsen krävas. De berörda fyra motionerna utmynnade i ett yrkande, att beträffande Norrland och Dalarna samt i propositionen angivna delar av Värmlands län statsbidrag måtte kunna utgå med intill hälften av utdikningskostnaden utan villkor om odlingsskyldighet.

I andra motioner påyrkades utvidgning av undantagsbestämmelsen för de nordliga delarna av riket till vissa trakter av Värmlands och Örebro län.

Jordbruksutskottet biträdde i utlåtande, nr 45, sistnämnda motioner samt i övrigt propositionen. Reservation anmäldes av sex ledamöter, vilka hemställde om bifall jämväl till de först omförmälda motionerna. Riksdagen biföll reservationen.

Kungörelsen
den 11 juni
1926, nr 257.

I enlighet med de grunder, som riksdagen sålunda antagit, utfärdades den 11 juni 1926 förut omförmälda kungörelse, nr 257. Där i stadgades bland annat i mom. 4, att statsbidrag kunde beviljas till *högst en tredjedel* av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbete, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar; dock kunde beträffande företag inom Norrland och Dalarna ävensom vissa angivna delar av Värmlands och Örebro län, vari inginge mark, som icke tagits i anspråk för odling, bidraget uppgå till *högst hälften* av samma kostnad.

Sedan *lantbruksstyrelsen* den 28 juni 1926 anmodats att verkställa utredning, huruvida och i vilken ordning den i förenämnda mom. 4 införda bestämmelsen om höjning i vissa fall av bidraget till högst hälften av kostnaden lämpligen borde utsträckas att gälla för företag jämväl i landets mellersta och södra delar, avlämnade styrelsen med skrivelse den 2 oktober 1926 den sålunda begärda utredningen. Styrelsen förklarade däri, att bestämmelsen knappast borde i oförändrat skick utsträckas till ifrågakvarande delar av landet. Av styrelsens motivering må återgivas följande uttalande:

Lantbruksstyrelsens utlåtande 1926.

Direkt erfarenhet saknades ännu i fråga om verkningarna av den vid 1926 års riksdag beslutade bestämmelsen angående bidragskvoten vid företag inom landets norra delar. Dessa verkningar komme att bero av bestämmelsens tillämpning. Enligt författningens ordalydelse skulle det högre bidraget utgå till företaget i dess helhet, så snart någon del av i detta ingående mark vore oodlad. Dylik tillämpning skulle dock leda till icke önskvärda konsekvenser. Om exempelvis ett företag omfattade 99 hektar åker och 1 hektar oodlad mark och kostnaden vore 12,000 kronor, skulle med hänsyn till denna enda hektar bidraget höjas från 4,000 till 6,000 kronor. Om vidare flera än en sakägare berördes av företaget och deras inbördes betalningsskyldighet bestämts vid syneförrättning enligt vattenlagen — något som numera utgjorde förutsättning för statsbidrag — skulle likaså, då i någon sakägares andel oodlad mark inginge, bidraget komma att höjas även för övriga intressenters del. När förhållandena i fråga om den oodlade markens läge, omfattning och betydelse varierade för såväl olika företag som skilda delar av samma företag, kunde med hänsyn till antydda konsekvenser någon allmängiltig regel för tillämpningen av den ifrågasatta bestämmelsen om högre bidragskvot för vissa företag ej uppställas. Vid tillämpningen måste därför för varje särskilt fall prövas, huruvida förhöjning av bidraget vore med hänsyn till nämnda förhållanden berättigad, samt bidragsförhöjningen såsom regel begränsas till den eller de fastigheter, varå den oodlade marken vore belägen. Såsom allmänt villkor för erhållande av det högre bidraget borde dock gälla, att fastighetens innehav av i företaget ingående oodlad jord vore av sådan omfattning, att torrläggningen av samma jord kunde anses utgöra huvudändamål eller vara av minst lika stor betydelse för fastigheten som torrläggningen av dess i företaget ingående odlade jord. Å andra sidan borde bidragsförhöjningen ej inskränkas till endast den del av kostnaden, som belöpte på fastighetens innehav av oodlad jord. Även om bidragsförhöjningen gjordes beroende av prövning för varje särskilt fall, vore den på grund av sina praktiska konsekvenser ägnad att framkalla starka betänkligheter. Olika bidragskvot för odlad och oodlad jord kunde framstå som premiering av oföretagsamheten, enär den, som uraktlåtligt att odla, kunde erhålla högre bidrag än den, som redan odlat. Vidare funnes ingen garanti för att den förutsättning, som motiverat det högre bidraget — nämligen statsmakternas önskan att uppmuntra odlingsintresset —, verkligen bleve utnyttjad i avsedd riktning.

I statsverkspropositionen hemställdes vid 1927 års riksdag under nionde huvudtiteln punkt 95 om vissa jämkningar i bestämmelserna i 4 mom. rörande villkoren för bidrag från statens avdikningsanslag. Dåvarande

Riksdagen 1927.

chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Hellström, framhöll, att förenämnda bestämmelse om statsbidragets storlek syntes böra undergå dels jämkning i syfte att högre bidragskvot än en tredjedel av kostnaden kunde ifrågakomma beträffande företag jämväl inom rikets mellersta och södra delar, i den mån odlingsbar mark inginge i företaget, dels ock förtydligande i syfte att närmare reglera, huru bidragskvoten borde — inom gränserna högst en tredjedel till högst hälften av kostnaden — bestämmas i sådana fall, där i torrlägningsföretaget inginge både redan odlad och odlingsbar mark.

Jordbruksutskottet infortrade yttrande från *lantbruksstyrelsen*. I detta utlåtande, som är dagtecknat den 26 mars 1927, påvisade styrelsen, att en tillämpning av de i propositionen angivna beräkningsgrunderna skulle medföra en högst väsentlig ökning av arbetet jämte andra olägenheter. Styrelsen förordade därför den förenklingen, att under beaktande av lokala förhållanden, markbeskaffenhet m. m. ett bedömande skulle ske för varje särskild i företaget ingående fastighet, huruvida utdikningen hade övertvägande betydelse för den odlade eller för den oodlade marken, varefter bidragskvoten skulle bestämmas till $\frac{1}{3}$ respektive $\frac{1}{2}$ av kostnaden för fastigheten i dess helhet.

Jordbruksutskottet hemställde i utlåtande, nr 71, om bifall till den av *lantbruksstyrelsen* ifrågasatta enklare metoden för statsbidragets uträknannde.

Riksdagen biföll utskottets hemställan, varefter kungörelse utfärdades den 27 juni 1927, nr 276.

Kungörelsen
den 27 juni
1927, nr 276.

Jämlikt berörda beslut undergick sålunda bestämmelsen om statsbidragets storlek dels sådan jämkning, att högre bidragskvot än en tredjedel av kostnaden kan utgå beträffande företag jämväl inom rikets mellersta och södra delar, i den mån odlingsbar mark ingår i företaget, dels ock sådant förtydligande i fråga om bidragskvotens storlek inom gränserna högst en tredjedel till högst hälften av kostnaden, att beträffande företag, vari ingår mark, som icke tagits i anspråk för kulturändamål, bidraget kan utgå till högst hälften av kostnaden, *därvid det högre bidraget skall beräknas endast för sådan i företaget ingående fastighet, för vilken torrläggningen av den oodlade marken är av minst samma betydelse för fastighetens deltagande i företaget som torrläggningen av däri inbegripen odlad jord.*

Riksdagen
1928.

I den förut omförmälda, av herr Nilsson i Antnäs m. fl. vid riksdagen 1928 väckta motionen (II:203) hemställdes, att riksdagen ville besluta, att statsbidrag från statens avdikningsanslag måtte till företag inom Norrland och Dalarna samt inom de delar av Värmlands och Örebro län, som angäves i kungörelsen den 11 juni 1926, av Kungl. Maj:t kunna beviljas till högst hälften av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbetet, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som

ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar. Motionärerna framhöllo:

Statsbidragets beräkning efter ett lägre kvottal, då det till avdikning ifrågasatta området utgjordes av redan odlad jord, innebure en påtaglig orättvisa. Särskilt gällde detta landets nordliga delar, där på grund av de med utdikning förenade kostnaderna odling ofta verkställdes även å sådana marker, som ur torrläggningssynpunkt lämnade åtskilligt övrigt att önska. När sedermera möjlighet yppades att verkställa utdikningen med tillhjälp av statsbidrag, komme den företagsamma odlaren att bestraffas för sin odlingsflit, genom att bidraget för hans del räknades efter ett lägre kvottal än vad fallet vore för grannen, vilken i stället bleve belönad med ett högre bidrag, ehuru han saknat och kanske även i fortsättningen komme att sakna intresse för att genom odling förbättra sin jord. Dylika följder av visad företagsamhet vore uppenbarligen icke ägnade att uppmuntra odlingsverksamheten. Då det därjämte vore av stor vikt, att redan odlad jord bleve så torrlagd, att densamma lämnade högsta möjliga avkastning, syntes inga skäl föreligga för statsbidragets beräknande efter olika bidragskvot vid olika slag av mark. Den gällande bestämmelsen om olika storlek av bidraget till odlad och oodlad jord medförde dessutom såväl ökat arbete för de redan förut strängt upptagna förrättningsmännen och sålunda uppskov med bidragets beviljande som även ökade förrättningskostnader.

Jordbruksutskottet yttrade i utlåtande, nr 1 punkt 92:

»Beträffande den väckta motionen delar utskottet i princip motionärernas uppfattning, att betänkliga olägenheter kunna vara förbundna med upprätthållande i förevarande avseende av bestämmelsen om olika bidragskvot för odlad och oodlad jord. Redan den omständigheten, att man förlidet år måste för att möjliggöra tillämpningen av 1926 års bestämmelser i förevarande avseende införa en förtydligande bestämmelse, som kommer bidragskvotens storlek att ytterst bliva beroende av ett subjektivt bedömande från lantbruksstyrelsens sida, visar på de svårigheter, som rent bidragstekniskt sett (båtnadsuppskattningen) vållas av olika bidragskvoter. Olägenheterna härav för den enskilde jordbrukaren torde, på sätt i motionen påpekats, ligga i öppen dag. Icke heller bör förbises det tidsödande arbete, som ifrågavarande bestämmelser medföra för såväl statens lantbruksingenjörer som lantbruksstyrelsen, varigenom, på sätt i motionen betonats, förorsakas icke blott ett för bidragssökandena ofördelaktigt framflyttande av tidpunkten för bidragets beviljande utan ock icke obetydligt ökade förrättningskostnader.

Utskottet är sålunda ense med motionärerna om att åtgärder böra vidtagas i syfte att undanröja de sålunda påtalade olägenheterna genom en övergång till lika bidragskvot för odlad och oodlad jord. I fråga härom bör jämväl erinras, att för utdikningarna tidigare gällde, att statsbidrag icke finge utgå till torrläggning av redan odlad jord, vilken bestämmelse emellertid sedermera ersattes med stadgande om rätt till bidrag, vare sig jorden vore odlad eller icke.

Å andra sidan kan utskottet icke finna någon anledning, varför statsmakterna skulle med avseende å bestämmelsens tillämplighetsområde frånträda sin genom förenämnda beslut vid 1927 års riksdag intagna ståndpunkt, att mellersta och södra delarna av landet böra i fråga om möjlighet att erhålla bidrag från statens avdikningsanslag likställas med landets nordligare delar. Bidragstekniskt sett föreligga självfallet ena-

handa svårigheter vare sig det rör ena eller andra delen av landet. Vad angår själva saken torde liksom vid beslutet förlidet år kunna åberopas, att även inom mellersta och södra delarna av riket i stor utsträckning finnas personer, som för utförande av planlagt avdikningsföretag äro i hög grad beroende av att erhålla största möjliga bidrag. Ur nationalekonomisk synpunkt lärer det vidare vara minst lika betydelsefullt att vinna nya kulturområden i nämnda landsdelar som i de mera nordligt belägna. Med hänsyn härtill och då man näppeligen torde kunna enbart hänvisa till ett för mellersta och södra Sveriges vidkommande i varje fall föreliggande intresse av utdikningar, utgår utskottet från att jämväl i fortsättningen för hela landet enhetliga bestämmelser böra gälla i förevarande avseende.

Beträffande de ekonomiska konsekvenserna för staten av ett inslående på den nu ifrågasatta vägen torde därav givetvis föranledas vissa ökade utgifter. Det är emellertid viktigt fasthålla, att någon rubbning icke avses i bestämmelsen, att bidraget skall, i den mån båtnadsvärdet övertiger kostnaden, undergå skälig minskning. Den odlade jordens stora omfattning i södra och mellersta Sverige och därmed i allmänhet följande jämförelsevis höga båtnadsvärden torde vara en omständighet, vars betydelse vid bedömning av de ekonomiska verkningarna i förevarande avseende icke bör förbises. Utskottet håller sålunda före, att dessa verkningar för södra och mellersta Sveriges vidkommande i ej obetydlig utsträckning komma att uppvägas av att statsbidraget står i omvänt förhållande till båtnadsvärdet. Häri synes utskottet ock en viss borgen ligga för att icke de nordligare delarna av landet med sin jämförelsevis ringa odlade areal skola bliva lidande på den ifrågasatta förändrade ordningen för statsbidragets utgående. Utskottet förutsätter för övrigt, att bestämmelser komma att träffas, som trygga en så rättvis fördelning som möjligt av tillgängliga anslagsmedel de olika landsdelarna emellan. Tillika utgår utskottet ifrån att, därest en utvidgning i antydd riktning av bidragsmöjligheterna kommer till stånd, vederbörande myndigheter skola vid avdikningsplanernas uppgörande iakttaga den försiktighet, som av förhållandena kan vara påkallad. Staten torde för övrigt hava att genom den totala anslagssummans avvägande reglera utgifterna för ifrågavarande ändamål. Utskottet vill ock i detta sammanhang erinra om de i flera avseenden skärpta bestämmelser för bidrags utgående, som införts genom ovanberörda beslut vid 1926 års riksdag.

Med den nu angivna uppfattningen anser utskottet, som givetvis icke kan utan närmare undersökning taga definitiv ståndpunkt till den upptagna frågan, att denna bör göras till föremål för utredning.»

Riksdagen biträdde utskottets hemställan.

Framställning från vissa hushållningssällskap 1928.

Hushållningssällskapens i Västernorrlands, Västerbottens och Gävleborgs län förvaltningsskott hava i ovan berörda framställning, i vars syfte *Norrbottnens läns hushållningssällskap* samt *Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* instämt, bland annat även hemställt om sådan ändring i fråga om normerna för beräkning av statsbidragets storlek, att bestämmelserna om bidragets reducering, när odlad jord inginge i företaget, måtte bortfalla. Härvid hava förvaltningsutskotten framhållit, hurusom reduceringen av statsbidraget, när fråga vore om utdikning av mark, som tagits i anspråk som åker eller ständigt slätter- och

betesvall, hade för Norrland och Dalarna ej blott medfört en direkt minskning av bidragets storlek utan även verkat ofördelaktigt så till vida, att de för jords uppodling mindre intresserade, vare sig trävarubolag eller andra, oftast komme i åtnjutande av de procentiskt taget största bidragen till förekommande avdikningar. På grund härav och då den norrländska jordbrukaren och nyodlaren hade att möta större svårigheter än andra i form av hårt klimat, sämre kommunikationer och i följd därav fördrjade jordförbättringsmedel m. m., syntes det utskotten, att torrläggning av odlad jord i Norrland och Dalarna borde i anslagshänseende jämnställas med torrläggning av obruten mark.

Lantbruksstyrelsen har anfört i sitt utlåtande den 12 november 1928:

»Lantbruksstyrelsen vill i huvudsak vitsorda vad i motionen 1928 II: 203 och ovanberörda framställningar anförts om de för utdikningsverksamheten icke blott olämpliga utan mången gång direkt skadliga verkningarna av bestämmelsen om olika bidragskvot för odlad och oodlad jord. Styrelsen har tidigare haft tillfälle att framlägga sina åsikter i denna fråga och får i sådant avseende hänvisa till sina skrivelser i ämnet dels den 2 oktober 1926 till chefen för jordbruksdepartementet och dels den 26 mars 1927 till jordbruksutskottet. I likhet med jordbruksutskottet och, vad beträffar de nordliga delarna av landet, de förutnämnda hushållningssällskapen i Norrland och Dalarna, anser sålunda även lantbruksstyrelsen, att ifrågavarande bestämmelse bör bortfalla och ersättas med föreskrift om gemensam bidragskvot till samtliga företag, oberoende av jordens kulturtillstånd i nu angivna avseende.

Lantbruksstyrelsens utlåtande 1928.

Ett utsträckande av den nu enbart för icke odlad jord tillämpade gynnsammare bidragskvoten av 50 procent utav den beräknade kostnaden att gälla jämväl för odlad jord skulle givetvis föranleda ökade kostnader för statsverket vid fortsatt uppehållande i oförminskad omfattning av här ifrågavarande understödsverksamhet. Att exakt angiva denna öknings storlek är icke nu möjligt; approximativt har lantbruksstyrelsen emellertid ansett sig kunna beräkna densamma till ungefär 750,000 kronor för år. Redan denna omständighet synes böra föranleda upptagande till övervägande av frågan om den omfattning, statens direkta understöd till denna verksamhet skäligen bör givas.

Lantbruksstyrelsen tillåter sig med avseende härå erinra om sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 oktober 1925 med förslag till revision av gällande författningar rörande norrländska och allmänna avdikningsanslagen samt odlingslånefonden m. m. Häri uttalade lantbruksstyrelsen bland annat, att statsbidraget borde avvägas på sådant sätt, att det med ifrågavarande understödsverksamhet avsedda ändamålet vunnas i önskvärd omfattning, utan att staten därför behövde vidkännas större utgifter än vad som oundgängligen krävdes för vinnande av det avsedda syftemålet. I anslutning härtill hade lantbruksstyrelsen i nämnda skrivelse föreslagit statsbidragets beräkning enligt en för riket i dess helhet gemensam bidragskvot, uppgående till högst en tredjedel av den beräknade kostnaden. Med hänsyn till önskemålet, att statsbidraget måtte, i vad anginge de norrländska utdikningsföretagen, i högre grad än som enligt styrelsens uppfattning dittills skett, resultera i den utdikade markens uppodling och tillgodogörande, hade lantbruksstyrelsen vidare föreslagit, att

statsbidrag till utdikningsföretag inom norrländska avdikningsanslagets dåvarande tillämpningsområde utökat med norra delen av Värmlands län borde höjas till högst hälften av kostnaden för sådant företag eller i det samma ingående fastighet, varå viss nyodling ansåges böra ske. Den ifrågavarande förhöjningen av statsbidraget eller skillnaden mellan hälften och tredjedelen av kostnaden, vore emellertid avsedd att utbetalas först i den mån nyodlingsarbetet verkligen bleve utfört.

Med användande av sålunda ifrågasatta grunder för statsbidraget höll lantbruksstyrelsen före, att det med tämlig visshet kunde påräknas ett tillräckligt intresse för vattenavledningsföretags genomförande, för att så väl de anslagsmedel, vilka kunde antagas under den närmaste tiden bliva för ändamålet tillgängliga, bleve helt tagna i anspråk, som ock de för denna verksamhet förefintliga administrativa och tekniska arbetskrafter bleve fullt utnyttjade. Denna sin uppfattning finner sig lantbruksstyrelsen allttjämt kunna och böra vidhålla.

Ett tillämpande över lag av en bidragskvot, uppgående till högst tredjedelen av den beräknade kostnaden, skulle emellertid självfallet innebära en minskning av statens understöd i jämförelse med vad nu gäller i fråga om sådana företag, i vilka ingå fastigheter, till vilka enligt nuvarande villkor bidrag kan utgå med högst hälften av kostnaden, och skulle härav följande försämring uti bidragsvillkoren enligt sakens natur komma att i främsta rummet drabba de norrländska företagen. Med hänsyn härtill läser det måhända kunna ifrågasättas, huruvida tidpunkten för genomförande av en sådan förändring, även om den i övrigt skulle befinnas lämplig och önskelig, under för jordbruket nu rådande besvärliga förhållanden vore lyckligt vald. Anmärkas må emellertid, att en dylik omläggning av bidragsvillkoren givetvis skulle medföra en besparing uti statens utgifter för ifrågavarande ändamål.

Å andra sidan skulle tillämpningen av en för hela landet gemensam bidragskvot, uppgående till högst hälften av den beräknade kostnaden medföra en förbättring i bidragsvillkoren, utöver den nu gällande, för de fastigheter, till vilka bidrag nu utgår med högst en tredjedel av kostnaden. Härigenom skulle för statsverket uppkomma en ökad kostnad, vilken, såsom ovan anförts, kan approximativt beräknas till omkring 750,000 kronor för år. Huruvida denna ökning i statens uppföring för här ifrågavarande ändamål kan, särskilt vad beträffar södra och mellersta Sverige, beräknas åstadkomma en motsvarande ökning i understödsverksamhetens effekt läser emellertid vara tvivelaktigt. Snarare kan befaras, att då statens bidrag till varje särskilt företag genom hälftenkvotens allmänna införande skulle bliva större, antalet understödda företag komme att minskas, därest icke staten kunde ställa i tillräcklig grad ökade medel till förfogande.

I sammanhang härmed må likväl påpekas, att ett på grund av bidragskvotens höjning uppkommet ökat krav på statsunderstöd i form av bidrag torde komma att motsvaras av ett i ungefär samma mån minskat krav på understöd i form av lån.»

I fortsättningen har lantbruksstyrelsen erinrat, att vid utmätande av statsbidraget efter en högre respektive en lägre kvotdel av kostnaden någon reglering uppåt respektive nedåt kunde ernås genom en ändring i grunderna för den reduktion, statsbidraget underkastas, när båtnadsvärdet överstiger kostnaden. Härefter har styrelsen anført:

»I sin skrivelse den 21 oktober 1925 gjorde lantbruksstyrelsen gällande, att särskilt i de norra delarna av landet intresset för uppodling av den genom utdikningen nyvunna marken stundom ej visat sig så starkt, som man ansett sig med skäl kunna förvänta, till följd varav lantbruksstyrelsen också ansåg sig böra förordna särskilda åtgärder för att stimulera odlingsintresset i denna landsdel. Med anledning av att denna lantbruksstyrelsens sålunda uttalade uppfattning på sin tid mötte kraftiga gensagor från norrländskt håll, har lantbruksstyrelsen ansett sig böra underkasta förhållandet en närmare utredning, i den mån så kunnat ske utan mera avsevärd kostnad.

För detta ändamål har lantbruksstyrelsen sedan sommaren 1926 låtit verkställa inspektion av omfattningen utav utförd odlingsarbete å ett antal under perioden 1907—1915 med statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda dikningsföretag. Härvid har hänsyn tagits därtill, att på grund av ifrågavarande myrmarkers beskaffenhet odlingsarbetet ansetts såsom regel kunna taga sin början först någon tid efter det avdikningen slutförts, och hava därför endast sådana marker underkastats inspektion, vilkas utdikning legat minst 10 år tillbaka i tiden. Därjämte har vid dessa inspektioner särskild undersökning företagits beträffande den omfattning, vari odlingsbar mark ingått i respektive dikningsföretag, varigenom den mark, som vid inspektionen befunnits vara odlad, kunnat angivas i procent av den odlingsbara arealen inom vart och ett företag.

Därjämte må nämnas, att dessa inspektioner begränsats till sådana företag, vilka varit belägna inom eller i närheten av byar eller hemman, varest besök av lantbruksingenjör för uppgörande av förslag till ytterligare dikning eller för annat ändamål redan varit upptaget i vederbörandes resplan.

Hittills hava till lantbruksstyrelsen inkommit rapporter över sålunda verkställda odlingsinspektioner å sammanlagt 177 företag inom Kopparbergs, Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Det övervägande flertalet av dessa inspektioner har ägt rum under åren 1926 och 1927. Över de innevarande år verkställda inspektionerna kunna rapporter förväntas inkomma under de närmaste månaderna.

Vid sammanställning av dessa 177 uppgifter hava företagen indelats i nedanstående fyra grupper med hänsyn till den omfattning, vari uppodling skett av i desamma ingående till odling lämplig mark.

Grupp

I: omfattande företag med	0—20	%	av den odlingsbara marken uppodlad			
II: » » »	20—50	%	» » »	»	»	»
III: » » »	50—80	%	» » »	»	»	»
IV: » » »	80—100	%	» » »	»	»	»

Enligt de uti inspektionsrapporterna lämnade uppgifterna fördela sig de undersökta företagen på de olika grupperna på följande sätt:

Grupp	I	II	III	IV	Summa
Antal företag	84	53	27	13	177 st.
Procent av samtliga undersökta företag	48	30	15	7	100 %

Tablån utvisar sålunda, att ifrågavarande företag till vida övervägande del, nämligen icke mindre än 78 procent, återfinnas inom de grupper, I

och II, där odlingsarbetet omfattat allenast högst hälften av den utdikade och till odling användbara marken. Bäst torde det verkliga läget belysas av det förhållandet, att nära hälften, eller 48 procent, av samtliga undersökta företag återfinnas inom grupp I, vilket innebär, att odlingsarbetet 10 år efter avdikningens slutförande i ett anmärkningsvärt stort antal fall befunnits vara antingen endast till ringa grad eller icke alls utfört. Detta senare har konstaterats vara händelsen beträffande 16 företag eller 19 procent av de till gruppen I hörande företagen, i det att ingen som helst odling blivit vid dessa företag utförd.

Givetvis måste det hittills till buds stående undersökningsmaterialet betecknas såsom alltför ringa och ofullständigt, för att därav några fullt exakta slutsatser skola kunna dragas. Materialet omfattar nämligen endast omkring 10 procent av de sammanlagt 1,819 företag, till vilka bidrag från norrländska avdikningsanslaget beviljats under förenämnda period. Lantbruksstyrelsen finner det dock icke antagligt, att siffrorna för omfattningen av odlingsarbetet komma att genom i fortsättningen inkommande inspektionsrapporter undergå någon mera väsentlig höjning. Resultatet av undersökningen synes alltså stödja den uppfattning i denna fråga, varåt lantbruksstyrelsen givit uttryck i sitt ovanberörda ändringsförslag och enligt vilken bidragsvillkoren om möjligt böra utformas på sådant sätt, att i de delar av landet, där så kan befinnas erforderligt, ökad säkerhet vinnes för att den med betydande uppoffring från det allmännas sida avdikade marken inom rimlig tid också lägges under kultur.

I sin meranämnda skrivelse den 21 oktober 1925 tillät sig lantbruksstyrelsen också, vad beträffar de norra delarna av landet, föreslå en anordning i nyssnämnda syfte, varigenom inom där belägna vattenavledningsföretag anslagskvoten skulle — såsom redan nämnts — höjas från en tredjedel till hälften av kostnaderna, varvid emellertid förhöjningen skulle utbetalas först i den mån en i förekommande fall skäligen avpassad odlingskyldighet uppfylldes. Detta förslag upptogs oförändrat uti Kungl. Maj:ts proposition i ämnet men blev ej av riksdagen godkänt.

Avdikningen torde emellertid icke få betraktas såsom självändamål, utan synes statens ekonomiska medverkan till densamma konstituera ett visst krav från statens sida gent emot markägaren med hänsyn till markens uppodling. Därest detta krav visat sig icke bliva i behörig grad beaktat, lärer statens eget intresse påfordra åtgärder till förekommande av ett sådant förhållande.

Lantbruksstyrelsen håller ock före, att särskild uppmärksamhet måste ägnas åt frågan om tillgodogörandet i produktivt syfte av den med statsbidrag utdikade marken.

Principiellt sett lär en anordning som den här ovan berörda, varigenom statsunderstöd till vattenavledningsföretag till någon del utgår först sedan visshet vunnits, att åtminstone någon efter omständigheterna avpassad del av den avdikade marken odlats, hava ett visst berättigande vid alla företag av här ifrågavarande slag. Den praktiska erfarenheten har emellertid enligt lantbruksstyrelsens förmenande givit vid handen, att ett dylikt förfarande hittills varit i väsentligen högre grad av behovet påkallat i landets nordliga än i dess andra delar. Det har därför synts lantbruksstyrelsen icke gärna kunna göras till föremål för berättigad erinran, om ett önskvärt stimulerande av odlingsarbetet sker endast där verkligt behov visat sig föreligga och då i form av ett tilläggsbidrag. När det nu i huvudsak är endast Norrland och några angränsande områden, vilka, såsom förhållandena för närvarande ligga till, skulle bliva delaktiga av

denna förman, lära därstädes rådande klimatologiska och jordbruksförhållanden m. m. göra en sådan anordning även ur andra synpunkter försvarlig.

Vad beträffar tillämpningen av sålunda ifrågasatta bestämmelser i ovan angivna syfte må framhållas, att omfattningen av det odlingsarbete, som ansåges böra komma till stånd å viss fastighet för erbållande av bidragstillskottet, vore avsett att anpassas såväl efter storleken av detta tillskott som ock efter de i vart särskilt fall föreliggande möjligheter med hänsyn till odlingsarbetets genomförande inom rimlig tid, i vilket avseende möjlighet vore vederbörande jordägare beredd att redan vid den syneförrättning, som föreginge ansökningen om statsbidrag, göra eventuella önskingar gällande.

Det praktiska genomförandet av ifrågavarande förslag behöver, enligt lantbruksstyrelsens förmenande, icke bliva förenat med nämnvärda svårigheter. Konstaterandet av huruvida fastställda villkor med hänsyn till uppodling fullgjorts är en åtgärd av enklaste slag, som i olikhet med kontrollen av utförda dikningsarbeten kräver ett minimum av tid och inga som helst instrumentella undersökningar, varförutom kontrollen av verkställd odling lämpligen synes kunna anförtros jämväl åt andra förrättningsmän än lantbruksingenjörer.

På grund av av vad ovan anförts kan lantbruksstyrelsen ej annat än alltjämt hålla före, att ett ordnande av ifrågavarande understödsverksamhet enligt i styrelsens meranämnda skrivelse den 21 oktober 1925 angivna grunder skulle innebära en ur såväl saklig som ekonomisk synpunkt rationell lösning av här föreliggande frågor.

Såsom redan anförts var den av lantbruksstyrelsen sålunda ifrågasatta förhöjningen av bidraget avsedd att komma endast landets nordliga delar till godo. Då emellertid jordbruksutskottet i sitt utlåtande särskilt framhållit angelägenheten av att i förevarande avseende full likställighet råder mellan landets olika delar, får lantbruksstyrelsen med hänsyn härtill framhålla, att det givetvis icke kan anses möta några principiella hinder mot, att även landets mellersta och sydliga delar komma i åtnjutande av en dylik odlingspremie. Ett särskilt bidragstillskott för verkställd odling har dock här tillnärmelsevis icke samma betydelse som i de norra delarna av landet. Såvitt det utan närmare undersökning kan bedömas, torde en på angivet sätt ordnad bidragsverksamhet icke kunna förväntas tillföra avdikningsverksamheten i landet, i dess helhet betraktad, samma totalsumma understöd av statsmedel som vid tillämpning av nu gällande bidragsgrunder.

Skulle emellertid riksdagen genom sitt tidigare beslut i ämnet anses hava tagit definitiv ställning till ifrågavarande förslag, eller ovan lämnade utredning på grund av undersökningsmaterialets begränsning befinnas sakna vitsord, torde någon annan möjlighet knappast numera stå öppen än att fastställa den allmänna bidragskvoten till högst hälften av kostnaden. En bidragskvot till högst en tredjedel av kostnaden utan tillägg i någon form skulle givetvis medföra som konsekvens, att samtidigt som statens sammanlagda understöd till avdikningsverksamheten i avsevärd mån reducerades, understödet till vart enskilt företag också bleve mindre. Redan på grund härav synes lämpligheten av en förändring i denna räkning kunna starkt ifrågasättas. Tänkbart och möjligt vore ju att välja någon lämplig bidragskvot mellan hälften och tredjedelen, varigenom avdikningsverksamheten i landet som helhet betraktad skulle komma i åtnjutande av ungefär samma totalsumma understöd som enligt

nuvarande grunder. Måhända skulle en bidragskvot, uppgående till 40 procent av kostnaden eller något däröver, i sådant hänseende befinnas väl anpassad. Lantbruksstyrelsen anser emellertid under angivna förutsättningar annan bidragskvot än hälften av kostnaden knappast kunna ifrågakomma. Visserligen skulle härigenom statens utgifter för ändamålet komma att i väsentlig grad ökas. Att döma av jordbruksutskottets utlåtande i ämnet har emellertid åtminstone nämnda utskott räknat med att en omläggning av bidragsvillkoren, på sätt ifrågasatts, skulle medföra ökade anspråk på statsmedel, och ur jordbrukets synpunkt kan det ju icke vara annat än tacknämligt, att avdikningsverksamheten sålunda kommer i åtnjutande av ett än kraftigare understöd från statens sida. Med avseende härå vill lantbruksstyrelsen i allt fall tillägga, att det ligger synnerlig vikt uppå att tillräckliga medel ställas till förfogande, enär eljest fastställandet av en högre bidragskvot kan, såsom ovan antytts, komma att verka hämmande på avdikningsverksamhetens omfattning.

Vad beträffar den i jordbruksutskottets utlåtande uttalade meningen, att sådana bestämmelser borde träffas, att en så rättvis fördelning som möjligt av statsbidraget de olika landsdelarna emellan bleve tryggad, må anföras, att några effektiva åtgärder i nämnda syfte icke torde vara praktiskt genomförbara. Lantbruksstyrelsen utgår härvid därifrån, att en återgång till tidigare rådande förhållanden, då ett särskilt anslag — norrländska avdikningsanslaget — var reserverat för de norra delarna och ett annat särskilt anslag — allmänna avdikningsanslaget — för de mellersta och södra delarna av landet, icke gärna kan komma ifråga, enär en dylik ordning befunnits otillfredsställande. Angivna syfte skulle ju möjligen kunna tänkas bli vunnet genom vissa dispositioner inom lantbruksstyrelsen vid behandling av förekommande understödsfrågor. För sådant ändamål vore det emellertid nödvändigt att vid olika tidpunkter av det löpande budgetåret äga åtminstone ungefärlig kännedom om antalet och omfattningen av de utdikningsförslag, som kunna förväntas bli under den återstående delen av året insända till lantbruksstyrelsen. Det lär emellertid icke vara möjligt för lantbruksstyrelsen att förskaffa sig någon närmelsevis tillförlitlig kännedom i fråga om nämnda förhållanden, enär tidpunkten för utdikningsförslagens utarbetande och insändande till styrelsen är beroende av en mångfald olika omständigheter, över vilka ofta varken vederbörande lantbrukingsnär eller lantbruksstyrelsen kan råda. Vidare skulle det jämna fortlöpandet av förslagens granskning hos lantbruksstyrelsen och därmed möjligheten att under budgetåret medhinna detta arbete i den omfattning, som de disponibla statsmedlen medgiva och hänsynen till inkomna ansökningar kräver, allvarligt äventyras, därest avvikelser skulle ske från den för nämnda arbete hittills tillämpade ordningen, nämligen att förslagen i stort sett underkastas granskning i den ordning de inkommit till styrelsen. Med hänsyn härtill finner lantbruksstyrelsen någon åtgärd i angivna syfte icke böra komma i fråga.»

Av sålunda anförda skäl har lantbruksstyrelsen förordat sådan ändring i villkoren för bidrag från statens avdikningsanslag, att statsbidrag till torrlägningsföretag må, oberoende av huruvida och i vilken omfattning odlad eller oodlad jord ingår i företaget, beräknas enligt en för hela landet gemensam bidragskvot, utgörande högst hälften av den för respektive företag beräknade kostnaden, under förutsättning tillika att för ändamålet tillräckliga medel ställas till förfogande.

I yttranden över lantbruksstyrelsens förslag hava hushållningssällskapens förvaltningsutskott i stort sett livligt tillstyrkt detsamma. Förvaltningsutskotten hava sålunda varit eniga därom, att lika bidragskvot borde tillämpas ifråga om odlad och oodlad jord. Vidare har i flertalet av yttranden framhållits såsom önskvärt med hänsyn till jordbrukets tryckta ekonomiska läge, att största möjliga hjälp lämnas företaget av ifrågavarande beskaffenhet. Bidragskvotens höjande till hälften jämväl för redan odlad jord skulle innebära en god hjälp och skulle säkerligen bidraga till utförande av mångt välbehöfligt torrlägningsföretag, som med nu gällande bestämmelser icke skulle komma till utförande på grund av svårigheten för vederbörande markägare att finansiera detsamma. Samtidigt har av flera förvaltningsutskott understrukits vikten av att, då en dylik höjning av bidragskvoten kräver ökat statsanslag, tillräckliga medel ställas till förfogande.

Följande uttalanden må återgivas:

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Uppsala län: Utskottet kunde instämma i lantbruksstyrelsens uppfattning. Det finnes ett visst fog för att anse under plog lagd jord såsom icke odlad i den mening, varom nu vore fråga. Odlingsarbetet vore ej avslutat, så länge nödigt utloppsdikey ännu icke vore upptaget. Lika bidragskvot borde därför utgå för odlad jord som för oodlad. Beträffande denna kvots storlek syntes 40 procent av den beräknade kostnaden vara den för landet i dess helhet mest lämpliga, ej minst av den anledning, att vid sådan avpassning kravet på ökat statsanslag icke bleve i avsevärd grad stegrad.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Södermanlands län: »Bidragets storlek är beroende dels av kostnadernas förhållande till båtnaden och dels av proportionen mellan odlad och oodlad jord, varmed varje fastighet ingår i företaget. Där oodlad jord ingår till en för varje fastighet mera betydelsefull del, d. v. s. enligt nu gällande praxis, när båtnaden för icke odlad jord är minst bortåt lika stor som båtnaden för den odlade jorden för varje fastighet inom företaget, utgår bidrag med högst hälften av den på fastigheten belöpande kostnaden; vid övervägande odlad jord inom fastigheten utgår bidrag med högst $\frac{1}{3}$ av kostnaderna. — Lån kan dessu om utgå till återstoden av kostnaderna. — Härtill kommer bidragets beroende av kostnadens förhållande till båtnaden. När kostnaden uppgår till samma belopp som båtnaden, utgår bidraget med $\frac{1}{2}$ av kostnaden vid övervägande icke odlad jord och med $\frac{1}{3}$ av kostnaden vid övervägande odlad jord. När kostnaden är mindre än båtnaden, sjunker bidraget i viss proportion härefter, så att vid t. ex. en relativ kostnad av 6 kronor 10 öre, d. v. s. 60 öres kostnad för en kronas nytta, utgår bidraget med 24 procent för odlad jord och 36 procent för oodlad jord. Vid en relativ kostnad 0 är — teoretiskt — bidraget 10 procent för odlad jord och 15 procent för oodlad jord.

Dessa bestämmelser vid beviljande av bidrag medföra, vilket även lantbruksstyrelsen uttalat, orättvisor. Det högre bidraget för odlad jord kan sålunda i många fall vara en premiering av oföretagsamhet. Därtill kommer, att olika bidragskvot till olika fastigheter inom ett och samma företag i praktiken medför en direkt ändring av den fördelning av kostnaderna, vilken meddelats vid laga syneförrättning enligt vattenlagens bestämmel-

ser. Vattenlagen bestämmer en grund för kostnadernas fördelning. Vid återbetalningen av avdikningslånet blir fördelningen en helt annan.»

Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott: »När man söker bilda sig ett omdöme, huruvida syftemålet med statens åtgärder vinnes bättre genom att lämna större bidrag i fråga om odlingsbar icke odlad jord, eller sådan, som redan är odlad, bör först undersökas, huruvida behov föreligger i någon större utsträckning att avdika odlad jord inom härvarande område. Den, som känner till förhållandena i dessa trakter, har utan tvivel funnit, att en stor del av den odlade jorden behöver täckdikas, men ofta omöjliggöres täckdikningen i anledning därav, att utloppen icke äro så djupa, att en täckdikning kan anses tillräddig. Därför har icke sällan torrläggningen av dylika marker utförts med öppna diken, vilka givetvis i hög grad försvåra brukningen. Då jorden under dylikt förhållande icke bliver nöjaktigt torrlagd, kommer den att lämna en ringa avkastning, vilket gör, att ägaren finner det oekonomiskt att bruka jorden. Det är därför rätt ofta man finner, att en del gamla tegar på grund av ett otillfredsställande avlopp läggas för fädot, sedan de vuxit igen med ogräs. Skadan av ett sådant förhållande blir så mycket större, som sådana jordar ofta äro av godartad beskaffenhet. Det borde ligga lika mycket i det allmännas intresse, att dylik redan odlad jord bleve satt i kultur, som att anslag lämnas torrläggning av icke odlad mark, helst som någon säker garanti för att odlingsarbetet kommer till utförande knappast kan erhållas.»

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Skaraborgs län: »Utskottet tillstyrker obetingat förslaget om bidragskvotens höjning till högst hälften av kostnaden. En dylik höjning måste nämligen vara ägnad att i avsevärd grad stimulera torrläggningsverksamheten, och detta är, särskilt vad beträffar Skaraborgs län, varest stora arealer åkerjord ännu ej kunnat tillfredsställande torrläggas just på grund av bristande avloppskanaler, en angelägenhet av allra största vikt. Varje åtgärd, som kan förväntas medföra ökad intensitet med avseende på upptagande av huvudavlopp, måste därför av jordbrukets företrädare inom Skaraborgs län hälsas med den största tillfredsställelse.»

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Örebro län: »Den nuvarande bestämmelsen innebär uppenbar orättvisa mot den företagsamma och för sitt jordbruks utveckling och utvidgning intresserade jordägaren, under det den, som saknar intresse för jordens uppodling, blir gynnad. Det för en längre följd av år genomsnittliga ekonomiska skörderesultatet från uppodlad vattensjuk jord har i allmänhet blivit rätt dåligt och kan därför ej heller motivera ett lägre statsbidrag. Det kan sålunda ej anses vara lämpligt att till grund för bidragskvotens bestämmande lägga jordens kultur tillstånd vid tillfället för företagets planerande. Det må vidare framhållas, att det vid jordens värdering mången gång kan vara svårt avgöra, till vilket ägoslag jorden skall hänföras. På grund av jordbrukets nuvarande tryckta ekonomiska läge kan det ej vara välbetänkt att fastställa bidragskvoten till en tredjedel, utan bör densamma fastställas till hälften av de beräknade kostnaderna. De föreslagna förändrade bestämmelserna förutsätta emellertid avsevärd höjning av statsanslaget till ifrågavarande ändamål. Denna ökning kommer dock att med hänsyn till den odlade arealens stora omfattning i de södra delarna av landet delvis uppvägas av att statsbidraget även i fortsättningen skulle stå i omvänt förhållande till båtnadsöverskottet, d. v. s. differensen mel-

lan båtnadsvärdet och den beräknade kostnaden. Härigenom komma också de nordliga delarna av landet med sin jämförelsevis ringa odlade areal att bliva något gynnade genom den föreslagna förändringen beträffande bidragets utgående.»

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Norrbottens län: »Lika kvotall bör utgöra grunden för beräkning av statsbidraget för de olika markslagen. Nuvarande bestämmelser leda till stor orättvisa för innehavare av endast odlad eller till större delen odlad jord i ett företag, då denna odlade jord uppkommit därigenom, att ägaren genom energi och flit för att förbättra sitt jordbruk med de möjligheter beträffande vattenavlopp, som förefunnits, sökt att i största utsträckning uppodla sin odlingsmark. När sedan åtgärder vidtagas för att förbättra detta avlopp och åstadkomma en nöjaktigare torrläggning av markerna, skulle den jordbrukare, som redan i möjligaste mån förut uppodlat sin jord, erhålla mindre del av statsbidraget än den, som ingenting gjort. Detta kan ej leda till stegrad lust till odling, vilket för Norrbottens län med den på varje brukningsdel i allmänhet ringa odlade arealen torde vara en av huvudfaktorerna för höjande av jordbrukets bärkraft och utvidgande. På grund härav vill förvaltningsutskottet på det kraftigaste understryka behovet av en ändring av bestämmelserna i detta avseende och livligt förorda den framställda motionen till 1928 års riksdag beträffande dessa ändringar.»

Statskontoret: »Av vad lantbruksstyrelsen i förevarande skrivelse meddelat och anfört rörande verkningarna av den skillnad vid tilldelande av statsbidrag från statens avdikningsanslag, som enligt gällande bestämmelser skall iakttas, när med avdikningen avses förbättring av redan odlad jord, å ena sidan, och å den andra, när med avdikningen avses att vinna odlingsbar mark, finner sig statskontoret övertygat, att denna anordning icke är lämplig och ändamålsenlig. Den högre tilldelningen i förhållande till kostnaden för företaget, som i senare fallet är medgiven, är avsedd att innebära en sporre till uppodlande av marken och utgör alltså en nyodlingspremie. Emellertid ingår den i statsbidraget till själva avdikningsföretaget och uppbäres i sammanhang med avdikningens utförande av dåvarande ägare till marken, utan att någon säkerhet finnes för att den kommer att underlätta nyodlingen, vilken — särskilt när det gäller de i Norrland ymnigt förefintliga myrmarkerna — icke lär kunna igångsättas, förrän den avdikade marken många år efteråt blivit uttorkad och i övrigt lämpad för kultur; och då har kanske marken övergått till annan ägare, som icke fått åtnjuta statsbidraget.

Berörda skillnad i tilldelningen av statsbidrag synes därför böra borttagas, och lika stor del av kostnaden för ett avdikningsföretag täckas med statsbidrag, vare sig ändamålet med avdikningen är redan odlad marks förbättrande eller vinnande av odlingsbar mark. Huruvida denna del av kostnaden skall utgöra en tredjedel eller hälften, synes i väsentlig mån endast vara en fråga, om staten finner sig kunna ställa tillräckliga medel till förfogande för täckande av de ökade anspråk på anslaget, som det högre bidraget skulle medföra. Då redan nu vissa företag kunna sägas vara tillförsäkrade ett statsbidrag intill hälften av kostnaden — bortsett från de fall då båtnadsvärdet medför någon modifikation — utan att detta högre bidrag innebär någon utkrävbar skyldighet till nyodling, vill statskontoret för sin del ansluta sig till lantbruksstyrelsens förslag, att stats-

bidrag må i allmänhet kunna tilldelas intill hälften av kostnaden för företaget.

Emellertid vill det synas statskontoret, som om det vore av stor betydelse att kunna med statsbidrag uppmuntra till vidtagande av nyodlingar — särskilt inom Norrland — i fall, där odlingsbar mark vunnits genom statsunderstödda avdikningsföretag. Det synes därför vara önskvärt, att sådana nyodlingsföretag skulle understödjas — förutom med nyodlingslån intill hälften av nyodlingskostnaden — jämväl med ett mindre statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till belopp, motsvarande exempelvis en sjättedel högst en fjärdedel av nyodlingskostnaden. Då tillgång till dylika understöd måhända icke kan beredas å statens avdikningsanslag och en sådan användning av anslaget i allt fall kan anses mindre lämplig, skulle ett särskilt anslag erfordras att användas till *statsbidrag för nyodling av mark, som blivit odlingsbar genom statsunderstödd avdikning.*»

Beträffande frågan om *viss odlingskyldighet* såsom villkor för *tilläggsbidrag* vid avdikning av oodlad jord hava allenast sex förvaltningsutskott uttalat sig. Sälunda har anförts av

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Södermanlands län: »Förslaget om tilläggsbidrag att utgå efter verkställd odling synes vara mera tilltalande. Konsekvensen härav skulle emellertid bliva dels en försämring över huvud taget av villkoren för erhållande av statsbidrag, och dels att avdikningsfondens medel skulle tagas i anspråk för direkt odlingspremiering, vartill dessa medel icke äro avsedda.»

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Kalmar läns norra del: »Vidkommande frågan om visst odlingstvång i de norrländska länen, så måste detta krav med hänsyn till statens intresse av att den utdikade marken tillgodogöres för produktionsändamål anses vara sakligt starkt grundat, men för de södra delarna av landet, där — såsom i utredningen anføres — förhållandena på området ligga annorlunda till, anser förvaltningsutskottet en sådan anordning vid bidragsvillkorens tillämpning ej böra ifrågakomma.»

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Gotlands län: »Beaktansvärt anser förvaltningsutskottet lantbruksstyrelsens uttalande vara, att därest statsbidraget skulle komma att utgå med mer än en tredjedel av den beräknade kostnaden, det kunde tagas under övervägande, huruvida ej detta tillägg borde utgå först i den mån nyodlingsarbetet utförts. Det är givetvis ett allmänt intresse, att arbetet ordentligt genomföres enligt den plan, efter vilken bidrag och lån beviljats att utgå av statsmedel, och torde knappast berättigade invändningar kunna göras mot att staten på ifrågavarande sätt söker sporra bidragstagarna och även kontrollera, att de uppfylla åtagna förbindelser.»

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Gävleborgs län: »Vad lantbruksstyrelsen anført beträffande viss odlingskyldighet för mottagare av avdikningsbidrag anser sig förvaltningsutskottet kunna biträda. Utskottet vill dock i detta sammanhang särskilt betona, att fordringarna på fullgörande av odlingskyldighet böra bedömas från fall till fall med strängt iakttagande av de olika förutsättningar, som kunna föreligga med avseende på uppodling av den utdikade marken inom den närmaste tiden eller i en framtid. Odlingskyldigheten synes ock böra regleras i samband

med avdikningsförslagets upprättande. Därvid torde böra iakttagas, att tiden för markens uppodling ej tillmättes för knapp, för att ej statsbidraget till den del, som utgöres av odlingspremie, skall bli enbart illusoriskt.»

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Västernorrlands län: »Det förtjänar framhållas, att lantbruksstyrelsen icke synes hava fäst något avseende vid att vissa av de med statsmedel understödda avdikningarna i väsentlig grad haft till uppgift att minska frostländigheten på respektive orter — vilket mål enligt vad erfarenheten givit vid handen även i flertalet fall torde hava vunnits — samt att företagen först i andra hand avsett att skapa möjligheter för framtida nyodling och kolonisation. När lantbrukarna, trots att de själva icke omedelbart kunna nyttiggöra vissa avdikade marker, ändock gå in för desamma avdikande, har syftemålet — förutom ernående av minskad frostskada — ofta varit, att mossmarkerna skola få tillfälle sätta sig samt övergå till för odling mera tjänligt skick ävensom att vinna odlingsreserver, avsedda att utnyttjas vid planerade delningar av respektive jordbruk, ej sällan i förening med utflytningar. Då statsmakterna numera stimulera odlingsintresset genom att i allt högre grad med direkt anslag stödja nyodling och betesförbättring vid s. k. ofullständiga jordbruk, har även införande av odlingstvång mist en avsevärd del av sitt berättigande. Därest i några fall avdikning av vissa marker i huvudsak skett för att vederbörande markägare eller ortsbefolkningen skulle komma i åtnjutande av arbetsförtjänster, har ifrågasvarande anslagsgivning dock åstadkommit värdeförbättring av marken samt därjämte i viss omfattning fyllt samma ändamål som anslag till arbetslöshetens bekämpande. Det torde emellertid icke möta allt för stora svårigheter för lantbruksstyrelsen att på administrativ väg från anslag utestänga företag, som ur allmän synpunkt icke böra understödjas med statsmedel.»

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Västerbottens län: »Till stöd för lantbruksstyrelsens uppfattning om att odlingsverksamheten efter-sättes i samband med s. k. krondikningsföretagen anføres resultatet av vissa undersökta fall. Vad detta material beträffar är det givetvis för obetydligt för att man därav skulle kunna draga några vittgående slutsatser, då det omfattar blott cirka 10 procent av samtliga företag inom berörda tidsperioder. Men även om resultatet skulle vara detsamma, som av framlagda siffermaterialet framgår, torde den praktiske bedömaren få känna sig tillfredsställd. Tiden är nämligen påtagligen alldeles för kort för att odlingsverksamheten skall hinna omfatta någon större del av odlingsområdet, procentuellt sett. Utredningen visar ändock att 52 procent av företagen odlat 20—100 procent av den odlingsbara marken. En person, som genom krondikning fått 100 tunnland odlingsmark torrlagd, skulle behöva odla ett tunnland per år för att inom 10 år nå upp till det blygsamma procenttalet 10. Denna prestation kan ju förefalla måttlig, om man blott ser till denna detalj, men om man tillika kommer ihåg alla de andra arbeten, som påvåla samma jordbrukare under samma tidsperiod, synes det, som om förvaltningsutskottets tidigare uttalande i denna sak har starkt fog för sig. Den, som tar hänsyn till de jordbruksekonomiska faktorerna, sådana de gestalta sig inom orten, kan icke framhålla saken så, som lantbruksstyrelsen gör gällande. Då allt talar för att utdikningen bör såsom förberedande åtgärd övergå de områden, som i framtiden skola koloniseras, måste man inse nödvändigheten av att viss tid må stå öppen för nyodlaren. Ett konstlat forcerande nyttar föga. Förvaltningsutskot-

tet finner fortfarande fullt fog att i förevarande fråga vidhålla sina synpunkter i yttrande den 8 december 1925. Förvaltningsutskottet anförde bl. a. följande: När det vidare påstås, att nyttan av statsbidraget ur allmän synpunkt blivit illusorisk på grund av att tillgodogörandet av de utdikade markerna skulle hava i hög grad eftersatts, synes icke lantbruksstyrelsen hava lagt den objektiva syn på frågan, som man kunna förvänta. Som bekant har statsbidraget från norrländska avdikningsanslaget beviljats till företag ensamt inom Västerbottens län i större omfattning än inom övriga Norrland och Dalarna tillsammans. Det torde tillika vara bekant, att nyodlingsverksamheten inom Västerbottens län är synnerligen livlig, förmodligen både absolut och relativt taget större än i något annat av rikets län. Härför talar bland annat, att norrländska nyodlingsfonden till mer än hälften anlåtats av detta län, ävensom att åkerarealen sedan 1880 tredubblats. Den omständigheten således, att nyodlingen gått särdeles raskt just i den landsända, där norrländska avdikningsanslaget fått sin största användning, synes tala ett helt annat språk och giva stöd för det påståendet, att nyttan ur allmän synpunkt av statsbidraget till utdikningsföretag är tydligt ådagalagd. Därvid har ändock ej alls tagits hänsyn till den nytta, som ur skogsvårdssynpunkt vunnits genom utdikning av försumpade marker, den minskning i frostländigheten, som utskottet här förut ansett i praktiken ådagalagd, det verkligt betydelsefulla förarbete, som utförts för kolonisationsverksamhet inom denna landsända, och den förbättring, som blivit följden beträffande redan odlad jords torrläggning. Utan den omfattande utdikningsverksamhet, som i länet ägt rum, skulle helt visst ej heller av staten understödda åtgärder för egnahemsbildning hava lett till sådana resultat, som nu kunna pavisas. Det bör också i detta sammanhang påpekas, vilken betydelse de omfattande utdikningsföretagen haft för beredande av arbetstillfällen. Inom detta län torde dikningsarbete kunna betraktas som den arbetsgrupp, vilken näst efter skogsarbete berett de flesta arbetare inkomst. Den inskränkning av dikningsföretag, som blir en ofrånkomlig följd av den nu föreslagna sänkningen av statsbidrag till dylika företag, skulle därför minska arbetstillfällen och därigenom orsaka betydande svårigheter, varför förvaltningsutskottet även ur den synpunkten måste taga avstånd från förslaget. Lantbruksstyrelsen synes också förbise det faktum, att utdikade torvmarker ofta först efter någon tid med full fördel böra odlas. Sättningen av myren och torvens förmultning böra nämligen gärna hava fortgått till en viss grad, innan odlingsmarken med största fördel utnyttjas. Utskottet förbiser visserligen icke, att uppodlingen också kan ske omedelbart efter utdikningen, men har velat framhålla, att jordbrukarna ofta vilja invänta en senare tidpunkt, innan odlingen igångsättes med större kraft, och att de även kunna hava skäl för ett dylikt uppskov med arbetet. Man bör ej heller förbise, att i en landsända sådan som Norrland, där särskilt inom de nordligaste länen under de senare årtiondena ett synnerligen raskt nydaningsarbete på snart sagt alla områden ägt rum och fortfarande pågår, det ej är möjligt att endast gå upp i en arbetsuppgift, varför, om man mot förmodan skulle anse, att nyodlingen ej gått tillräckligt raskt, det ej bör betraktas såsom något avsiktligt eftersättande av utnyttjandet av de genom torrläggning vunna markerna för odlingsändamål, utan även har sin grund uti att även annat arbete tagit krafterna i anspråk. — Förvaltningsutskottet finner i varje fall näppeligen lämpligt att överlåta åt statens lantbruksingenjörer att bestämma i vilken

omfattning och inom vilken tid odlingsverksamheten bör bedrivas inom visst område. Därtill torde vederbörande mera sällan äga förutsättningar. Därtill komma de ekonomiska svårigheter, som följa av en sådan anordning, ity att ju större del i kostnaden, som så att säga får tillskjutas av jordbrukarna vid själva dikningens utförande, dess mindre medel stå till vederbörandes förfogande för odlingsändamål. Förvaltningsutskottet måste därför ställa sig avvisande mot tanken att genom statsingripande flera odlingsverksamheten i samband med statsunderstödd dikningsverksamhet. Här bör den enskilda företagsamheten och det enskilda bedömandet av odlingens ekonomiska berättigande få göra sig gällande.»

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Norrbottens län: »Detta förslag finner sig utskottet ej kunna biträda. De av lantbruksstyrelsen verkställda inspektionerna för utrönande av omfattningen av verkställd odling efter äldre med statsbidrag utförda företag synes vara för få för ett allsidigt bedömande av denna sak. Utgöras dessutom dessa företag av många sådana belägna inom de stora myrområdenas region, kan undersökningen rent av bli missvisande. Förhållandena inom denna region äro ofta sådana, att jämförelsevis stora arealer måste ingå i avdikningsföretaget, för att varje delägare skall kunna erhålla ett stycke, som blir tillräckligt torrlagt för odling. Då tiden för odlingsarbetets utförande inom dessa trakter av klimatiska orsaker är ytterst begränsad — odlingsarbetena avbrytas i regel av de tidiga vintrarna här — inses lätt, att odlingsprocenten av den torrlagda arealen inom detta område ej kan bli stor. Därjämte torde böra erinras, att på grund av den jordbrukande befolkningens oerhörta ringa ekonomiska bärkraft särskilt i myrregionens område nyodlingen ej kan företagas i alltför rask takt, och att då dessutom för odlingens produktiva utnyttjande förutom dyrbara gödselmedel erfordras odlingsvägar, om också enkla sådana, oaktat det nyuppodlade området kan ligga alldeles i närheten av förut bebyggda trakter, ekonomien lägger hinder i vägen att skapa ny odlad mark hastigare än som sker, ehuru det vore mycket önskvärt och nödvändigt. Även synes böra beaktas, att vid nyodling i Norrland större svårigheter äro att övervinna i ekonomiskt avseende än vid liknande arbeten i södra och mellersta delarna av landet. — Genom de av staten anordnade odlingsbidragen till ofullständiga jordbruk torde nu av allt att döma för framtiden vara att påräkna en livligare odlingsverksamhet särskilt i de i ekonomiskt avseende sämst lottade bygderna såsom inom de stora myrarnas område. — Därtill torde ock böra framhållas, att ehuru en förutsatt nyodling ej frambringats efter utförande av ett äldre torrlägningsföretag, detta företag dock kraftigt bidragit till en första uttorkning av markerna, vilka efter sammansjunkningar och sättningar sedermera tarva fördjupad torrläggning för att därpå kunna effektivt uppodlas. Ehuru det vore mycket önskvärt, att nyodlingen kunde utföras fortare och i större omfattning, torde dock varje arbete, som utföres för torrlägningsändamål, national-ekonomiskt sett bidraga till jordbrukets höjande och framåtskridande, fastän den avkastning, som tänkts uppkomma genom ett torrlägningsföretags utförande, ej så hastigt och direkt framkommer såsom synlig verkan. — Därjämte torde böra påpekas, att marker, som förut varit fullkomligt ofarbara, genom ett torrlägningsföretags utförande blivit användbara såsom beten, vilket för Norrbottens vidkommande är synnerligen viktigt.»

Departementschefen.

Av den redogörelse för tillkomsten av ifrågavarande bestämmelse, som jag här förut lämnat, torde framgå, att det högre statsbidraget till torrläggning av oodlad jord är avsett att uppmuntra till nyodlingar. Detta bidrags karaktär av nyodlingspremie var tydligt framträdande i det förslag till bestämmelser om statens ifrågavarande understödsverksamhet, som förelades riksdagen 1926. I berörda förslag var det högre bidraget förbundet med villkor om skyldighet för bidragstagaren att fullgöra viss odlingskyldighet. Sålunda skulle en tredjedel av bidraget till avdikning av oodlad mark innestå, intill dess bidragstagaren inom därför vid arbetsplanens fastställelse bestämd tid hos lantbruksstyrelsen styrkt sig hava uppodlat viss areal. Av skäl, som jag förut återgivit, blev emellertid denna bestämmelse icke godkänd av riksdagen. Härmed bortföll all garanti, att den odlingsmark, som vinnes med statsunderstödet, blir tagen i anspråk för odling.

Det torde ej kunna fränses, att frågan genom detta riksdagens beslut kommit i ett förändrat läge. När säkerhet icke förefinnes, att det högre bidraget verkligen utnyttjas till odling, är det förklarligt, att detta bidrag kommit att framstå som mindre berättigat. Det är förstaeligt, om under sådana omständigheter statsbidragets beräkning efter ett lägre kvottal, då det område, som skall avdikas, utgöres av redan odlad jord, uppfattas såsom en orättvisa mot den företagsamme jordägare, vilken uppodlat sin mark, innan denna blivit i erforderlig mån torrlagd. Särskilt otillfredsställande blir denna bestämmelse, när olika bidragskvot måste tillämpas för skilda deltagare i ett och samma dikningsföretag, något som ej sällan inträffar.

Det är ingalunda min avsikt att nu åter upptaga frågan om stadgandet av viss odlingsplikt såsom villkor för högre bidrag i fråga om mark, som ej är odlad. De invändningar, som kunna framställas mot lämpligheten av ett dylikt villkor, lära ej sakna visst fog. Vid sådant förhållande synes emellertid föreliggande skäl att överväga, huruvida den nu gällande ordningen med högre bidrag till torrläggning av oodlad mark än till avdikning av jord, som redan är uppodlad, bör bibehållas. Riksdagen har också, såsom jag förut antytt, begärt utredning av denna fråga.

Förutom vad redan erinrats i detta hänseende, kunna utan tvivel flera starka skäl anföras för att åtskillnad ej göres mellan de båda fallen. Ur nationalekonomisk synpunkt är det mången gång lika befogat att understödja ett företag, som åsyftar att torrlägga åkerjord, vilken lider av vatten, som ett utvinnande av ny jord för odling. I yttrandena har sålunda framhållits, att en avdikning av vattensjuka åkerlotter kan vara en nödvändig betingelse för att det därå drivna jordbruket skall kunna upprätthållas. Och även där jordbrukets bestånd ej kan sägas vara beroende av ett dylikt torrlägningsföretag, kan den höjning i jordens alstringsförmåga, som därigenom vinnes, ej sällan ur allmän synpunkt vara lika önskvärd som befordrandet av ett nyodlingsföretag.

Såsom jordbruksutskottet i sitt förutnämnda utlåtande vid riksdagen 1928 erinrat, kommer härtill, att det understundom torde vara förenat med åtskilliga svårigheter att rätt tillämpa de nu gällande bestämmelserna. Dessutom åsamkas genom denna ordning för statsbidraget icke blott myndigheterna ett tidsödande arbete utan jämväl delägarna i torrlägningsföretagen ökade kostnader.

Av nu angivna grunder hava de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, enhälligt uttalat sig för att lika bidragskvot stadgas i fråga om odlad och oodlad jord. Härtill finner jämväl jag mig böra giva min anslutning.

Vad angår storleken av bidragskvoten, håller jag före, att en tillämpning över lag av en bidragskvot, uppgående till högst tredjedelen av den beräknade kostnaden, icke bör ifrågakomma. Såsom lantbruksstyrelsen utvecklats, skulle detta medföra en minskning av statens understöd i jämförelse med vad nu gäller i fråga om sådana företag, vari ingå fastigheter med övervägande odlad jord, och för vilka nu kan utgå bidrag ända upp till hälften av kostnaden. För undvikande av en dylik konsekvens synes mig ingen annan utväg möjlig, än att bidraget fastställas till högst 50 procent av kostnaden. Detta kommer visserligen att medföra en avsevärd ökning av understödet åt företag, däri ingår övervägande odlad jord. I betraktande av jordbrukets nuvarande betryckta läge lär emellertid en dylik hjälp vara påkallad, enär det eljest torde kunna befaras, att avdikningsföretag ej i önskvärd omfattning skola komma till stånd. Jag har därför ej tvekat att föreslå en bestämmelse med denna innebörd. Tydligt är, att i de undantagsfall, då statsbidrag utgår trots att kostnaden överstiger båtnaden, bidraget bör i anslutning till vad nu sagts beräknas till högst hälften av båtnaden.

Det är ej min avsikt att föreslå någon rubbning av den nu gällande principen, att statsbidraget skall undergå skälig minskning i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden. Jag återkommer till denna fråga i det följande. Genom denna bestämmelse åstadkommes en viss begränsning av anslagsbehovet för ifrågavarande understödsverksamhet. Det oaktat synes emellertid vara oundvikligt, att den nu förordade omläggningen av bestämmelserna föranleder ökade kostnader för statsverket, därest denna verksamhet skall kunna i fortsättningen bedrivas utan inskränkning i omfattningen. Berörda ökning har av lantbruksstyrelsen approximativt beräknats till 750,000 kronor för år. En dylik beräkning är givetvis i hög grad oviss. Men även om statens understöd skulle komma att ej obetydligt ökas, torde kostnadsökningen icke böra avhålla statsmakterna från genomförande av de författningsändringar, som jag nu föreslår. Enligt min uppfattning lär denna kostnadsökning mer än väl uppvägas av det gagn, som genom det ökade understödet beredes jordbruksnäringen under nu rådande tryckta konjunktioner. Jag erinrar jämväl, att riksdagen, då den begärde utredning i förevarande ämne, utgått från, att ökat anslag skulle komma att följa av den ifrågasatta revisionen av grunderna för

statsbidraget. Såsom jag anfört i årets statsverksproposition, torde emellertid berörda revision icke i nämnvärd grad utöva inverkan på utbetalningarna från avdikningsanslaget under budgetåret 1929/1930. För detta budgetår erfordras således icke av denna grund någon höjning av anslaget.

I överensstämmelse med vad jordbruksutskottet uttalat i sitt förut omnämnda utlåtande vid riksdagen 1928 finner jag ej skäl föreslå avvikelser från den år 1927 genomförda principen om likställighet mellan rikets olika delar i fråga om möjlighet att erhålla bidrag från avdikningsanslaget. Utskottet har emellertid förutsatt, att bestämmelser komme att träffas, som skulle trygga en så rättvis fördelning som möjligt av tillgängliga anslagsmedel de olika landsdelarna emellan. Lantbruksstyrelsen har i anledning härav framhållit, att några effektiva åtgärder i nämnda syfte icke vore praktiskt genomförbara. Beträffande de skäl, som ligga till grund för denna styrelsens uppfattning, tillåter jag mig hänvisa till styrelsens i det föregående återgivna utlåtande (sid. 16). De av styrelsen anförda skälen synas mig befogade. För övrigt kan det ifrågasättas, huruvida icke den nu tillämpade ordningen, att statsbidrag tildelas i den tur ansökningar därom inkomma, vilar på en rättvis grund.

I anledning av statskontorets förslag om ett särskilt anslag för beredande av statsbidrag för nyodling av mark, som blivit odlingsbar genom statsunderstödd avdikning, vill jag framhålla, att redan nu finnes möjlighet för ägare av ofullständiga jordbruk att erhålla dylikt bidrag. Jämlikt kungörelsen den 20 maj 1927, nr 206, angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk kan nämligen genom husållningssällskapens förmedling nyodlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet anvisas av statsmedel till högst hälften av den beräknade kostnaden, dock ej över 250 kronor per hektar.

II. Statsbidragets reducering med hänsyn till båtnaden av företaget.

Gällande bestämmelser.

Jag har redan berört, att enligt gällande bestämmelser skall gradering av statsbidragets storlek ske med hänsyn till de olika torrlägningsföretagens ekonomiska ställning på så sätt, att högsta gränsen för bidraget — en tredjedel, respektive hälften av kostnaden — endast tages i anspråk, då kostnaden uppgår till förbättringsvärdet, varefter bidraget reduceras i den mån förbättringsvärdet stiger i förhållandet till kostnaden.

Lantbruksstyrelsens utlåtande 1925.

Till stöd för denna bestämmelse, vilken på lantbruksstyrelsens förslag infördes vid den år 1926 verkställda revisionen av grunderna för ifrågasvarande verksamhet, anförde styrelsen i sitt utlåtande den 21 oktober 1925:

»Lantbruksstyrelsen anser, att bidraget bör i allmänhet kunna uppgå till en tredjedel av torrlägningskostnaden, förrättningskostnaden däri

inbegripen, men att detsamma under vissa förutsättningar må beträffande företag inom Norrland, Dalarna och vissa delar av Värmland uppgå till hälften av förstnämnda kostnad. Beträffande det högsta medgivna bidraget till företag inom södra och mellersta delarna av landet torde, ehuru bidraget till nämnda företag under de senaste åren av statsfinansiella skäl utgått med lägre belopp än det högsta medgivna, nämligen till endast en fjärdedel av kostnaden, förhållandena inom jordbruket påkalla en återgång till det högre bidraget.

Högsta gränsen för bidraget, en tredjedel av kostnaden, skulle emellertid endast tagas i anspråk i vissa undantagsfall, under det att reducering av bidraget efter vissa regler skulle ske i övriga fall. Någon ökning av anslagsbehovet skulle på grund härav en dylik återgång ingalunda behöva medföra.

Beträffande tillämpningen av bestämmelserna rörande en högsta gräns för bidraget anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå att i varje särskilt fall statsbidraget i viss mån lämpas efter företagets ekonomiska ställning. Det torde nämligen vara obestriddt, att intressenterna i ett ekonomiskt gynnsamt företag, som beräknas lämna en avsevärd vinst, icke få anses vara i samma mån beroende av understöd i form av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet som deltagarna i ett annat företag, varav vinsten blir väsentligt mindre eller ingen. En gradering av bidraget synes därför med hänsyn härtill böra ske på sådant sätt, att bidraget utgår med det högsta medgivna beloppet, då kostnaden uppgår till eller beträffande förut angivna undantagsfall överstiger förbättringsvärdet genom torrläggningen, varefter bidraget sjunker i den mån förbättringsvärdet stiger i förhållande till kostnaden.

Storleken av den sålunda uppkommande procentiska minskningen av det såsom högst medgivna bidraget bör så vitt möjligt avvägas med hänsyn till ej mindre det allmännas vid tillfället rådande intresse för åstadkommande av en livlig torrlägningsverksamhet och det behov av direkt understöd, som med hänsyn till jordbrukets allmänna konjunkturläge kan finnas erforderligt för säkerställande av en torrlägningsverksamhet utav önskvärd omfattning, än även till det statsfinansiella läget under olika tidsperioder och statens därav beroende förmåga att över huvud taget lämna understöd för ifrågavarande ändamål.»

I detta sammanhang framhölls därjämte, att därest jämväl lån beviljades, komme sammanlagda låne- och bidragsbeloppen att i varje fall kunna motsvara hela kostnaden, i det lånet kunde ökas i samma mån bidraget minskades.

Västernorrlands, Västerbottens och Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hava i sin förut nämnda framställning till Kungl. Maj:t hemställt, att ifrågavarande bestämmelse måtte utgå. Såsom skäl härför har anförts följande:

Framställning från vissa hushållningssällskap 1928.

»Bestämmelsen om att statsbidrag numera skall utgå i visst förhållande till den uppskattade båtnaden av respektive företag har medfört en i många fall högst väsentlig anslagsminskning. Såsom exempel härpå torde kunna nämnas, att vid ett företag, som beräknats kosta 2,000 kronor, och där båtnaden uppskattats till 4,000 kronor, statsbidraget kommer med nu

tillämpade grunder att uppgå till allenast 650 kronor. Utgöres samma företags föremål till övervägande del av åker eller ständig slätter- och betesvall, kan bidraget nedgå till 434 kronor — 21.7 procent — i stället för 1,000 kronor, respektive 50 procent av kostnaderna för företaget enligt förutvarande bestämmelser för norrländska avdikningsanslaget. Det nu tillämpade systemet med anslag i visst förhållande till båtnaden medför slutligen, att anslagsbeloppet procentiskt taget blir lägst vid de mest räntabla företagen. Utan att vilja förringa de skäl, som tala för det nuvarande systemet, torde dock icke kunna förnekas, att det ur national-ekonomisk synpunkt vore riktigare att hava anslagsgivningen så ordnad, att den i främsta rummet framlockade utförandet av företag med hög båtnad. Av angivna orsaker hålla förvaltningsutskotten före, att bestämmelsen om anslagsbeloppets reducering vid högre uppskattad båtnad torde böra bortfalla.»

Hushållningssällskapet i Norrbottens län och hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Kopparbergs län hava instämt i denna hemställan. Det förstnämnda hushållningssällskapet har därvid anfört följande:

»Anslagsstorlekens beroende av båtnadsuppskattningen har medfört, att i regel anslaget utgår med väsentligt mindre belopp än de 50 procent av kostnaden, som förut utgick. Även om det är teoretiskt riktigt, att de mest räntabla företagen erhålla minsta anslaget, så blir den praktiska verkan därav den, att de sämre företagen gynnas med högre anslag på de bättre företagens bekostnad, varför företagarna hellre välja de förstnämnda, då de lättare ekonomisera dem. Denna båtnadsuppskattning motverkar sålunda syftemålet med avdikningsanslaget.

Det är så mycket större anledning frångå båtnadsuppskattningen, då det visar sig, att det dröjer ej bara år utan tiotal år, innan denna båtnad gör sig gällande d. v. s. innan företaget är uppodlat och i hävd. Den jordägare, som genomför företaget, får sålunda sällan njuta frukterna av båtnaden annat än till en liten del, utan det är i regel de efterkommande, som draga största nyttan av företaget. Det synes då rättmätigt, att det allmänna påtager sig kostnaden för den båtnad, kommande slakten få njuta av företaget, och att denna icke kommer att inverka på företagarens anslag för utförandet av företaget.

De företag, där anslagen till följd av båtnadsuppskattningen sjunkit ned till 30 procent, ja 20 procent av kostnaden, torde heller icke komma till utförande, då jordbrukarna näppeligen våga ikläda sig de övriga kostnaderna för dylika företags genomförande.»

Lantbruksstyrelsens utlåtande 1928.

I sitt utlåtande den 12 november 1928 har *lantbruksstyrelsen* i denna fråga hänvisat till de av styrelsen år 1925 anförda skälen för införandet av bestämmelsen, vilka skäl styrelsen ansett fortfarande äga giltighet. Jämväl har erinrats, att förvaltningsutskotten förklarar sig icke vilja bestrida ifrågavarande bestämmelses principiella berättigande, ävensom att jordbruksutskottet 1928 vid behandling av motionen II:203 uttryckligen betonat dess särskilda betydelse i samband med införandet av en för landets olika delar gemensamt gällande bidragskvot. Någon ändring av bidragsvillkoren i sagda avseende har *lantbruksstyrelsen* därför ej funnit vara för närvarande av förhållandena påkallad eller önskvärd.

I yttrandena över berörda utlåtande har i denna fråga anförts av

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Kopparbergs län: Ett fast kvotal för statsbidragets tillmätande vore både mest rättvist och lämpligt. Erfarenheten under den tid, bestämmelserna om statsbidragets reducering tillämpats, hade ej visat hän på någon ökad förståelse för det rättvisa i denna bestämmelse. Tvärtom hade det väckt ganska mycken undran för att icke säga förargelse, då exempelvis inom samma företag med olika samfälligheter, den ena samfälligheten fått bidrag efter ett högre kvotal än den andra. Det kunde ju icke heller fördöljas, att detta för vederbörande tjänsteman vore en ständig källa till otrevnad. På jordägarens fråga, hur stort statsbidrag han kunde få, kunde förrättningsmannen aldrig giva klart besked. Medvetandet om reduceringen av statsbidraget i händelse av ett högt jordförbättringsvärde frestade lätt förslagsställaren att så nära som möjligt söka ernå den relativa kostnaden 1:—. För jordbrukarna och för vederbörande lantbruksingenjör skulle det därför vara synnerligen önskvärt, att bestämmelsen om statsbidragets reducering, i den mån båtnaden överstege kostnaden, kunde bortfalla.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Gävleborgs län har med hänsyn till det principiellt riktiga i de tillämpade grunderna ansett sig ej böra vidhålla sin tidigare angivna ståndpunkt om önskvärdheten av en förändring i denna bestämmelse.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Norrbottens län: Utan att vilja bestrida bestämmelsens teoretiska riktighet, ansåge utskottet, att densamma borde helt bortfalla, åtminstone vad de norrländska företagen beträffade. Denna bestämmelse hade nämligen som följd, att de sämst räntabla företagen bleve gynnade. Den omständigheten, att ett bättre vinstgivande företag ej vore i så stort behov av bidrag, syntes ej i praktiken hålla streck. Detta komme mest till synes i de företag, där gradering och uppskattning företoges av förrättningsmannen med biträde av godemän. Vad övre Norrbotten beträffade hade sådana företag i allmänhet varit av större omfattning, och hade de olika fastigheterna mången gång fått båtnad av stora arealer. Det vore därför möjligt, att den, som vore ägare av en fastighet vid företagets utförande, ej kunde hinna under sin livstid tillgodogöra sig vinsten av företaget, utan komme denna att tillgodofalla först en kommande generation. En annan delägare i samma företag med mindre i företaget ingående areal kunde däremot i sinom tid erhålla den beräknade vinsten. I den praktiska tillämpningen syntes därför icke den olika anslagstilldelningen stå i överensstämmelse med rätt och billighet. I jämförelse med de sämre räntabla företagen syntes saken än mera obillig, då ett sådant företag, ehuru det beräknats få mindre vinst, dock erhöle ett större kapital till förfogande för företagets utförande.

Såsom jag förut utvecklat, innebär den ifrågavarande bestämmelsen, att statsbidragen till avdikningsföretagen minskas i samma mån som båtnaden av företagen ökas. Detta är enligt min mening en riktig princip. Ur nationalekonomisk synpunkt är det av vikt, att torrläggning av sankmarker äger rum i största möjliga omfattning. Bidragets uppgift är att uppmuntra härtill. Uppenbart är, att en dylik uppmuntran är i mindre mån behövlig i fråga om företag, som kan förvän-

Yttranden
över lant-
bruksstyrel-
sens hem-
stallan.

Departement-
scheffen.

tas lämna en god vinst, än beträffande sådana, som giva ett ringare ekonomiskt utbyte. Men ur statssynpunkt är det mången gång angeläget, att jämväl de sistnämnda företagen komma till stånd. Ej sällan torde det, särskilt beträffande små ägototter, inträffa, att en torrläggning, vars kostnad överstiger båtnaden, utgör en nödvändig betingelse för fortsatt uppehållande av lottens jordbruksdrift. Statsunderstöd får därför beviljas, när skäl därtill äro, ändå att kostnaden något överstiger båtnaden. Gränsen är satt till sådana fall, där kostnaden motsvarar högst 120 procent av båtnaden.

Såsom motiv för ett frångående av förevarande regel har särskilt anförts, att den vore orättvis, då det understundom dröjde ej blott år utan tiotal år eller mera, innan båtnaden gjorde sig gällande. Den jordägare, som genomförde avdikningsföretaget, finge sålunda sällan åtnjuta frukterna av båtnaden annat än till en liten del; det vore de efterkommande, som droge den största nyttan därav. Jag vill ej bestrida, att det understundom kan dröja en ganska avsevärd tid, innan odlingsarbetet med fördel kan påbörjas. Odling av myrmarker lärer sålunda i allmänhet icke kunna igångsättas, förrän marken blivit uttorkad och i övrigt lämpad för kultur, vilket kan dröja många år. Dessa förhållanden synas mig emellertid näppeligen böra föranleda till att ifrågavarande regel eftergives. Enligt min mening torde nämligen vid *bedömandet av båtnaden* kunna tagas hänsyn till berörda omständigheter. I den mån sålunda erhålles ett lägre uppskattningsvärde å båtnaden, kan högre statsbidrag beredas.

Det bör ej heller förbises, att staten understödjer torrläggningföretag jämväl genom att på billiga villkor tillhandahålla lån för företagens utförande. Såsom jag redan antytt, föreligger möjlighet att öka lånet, allteftersom bidraget minskas.

Jämväl ur statsfinansiell synpunkt finner jag det icke vara tillrådligt, att den ifrågavarande bestämmelsen om bidragets reducering med hänsyn till båtnaden borttages. Uppenbart är, att en dylik ändring skulle nödvändiggöra ett väsentligt ökat anslag för här ifrågavarande ändamål, därest torrläggningföretag skulle kunna komma i åtnjutande av statsbidrag i samma omfattning som hittills. Såsom jag tidigare erinrat, har riksdagen också ansett genomförbarheten av lika kvottalsberäkning i fråga om odlad och oodlad jord vara beroende av att förevarande bestämmelse om viss reducering av bidraget bibehålles.

III. Obligatorisk syneförrättning enligt vattenlagen såsom villkor för statsbidrag.

Före 1926
gällande be-
stämmelser.

Enligt de bestämmelser, som gällde före den år 1926 vidtagna omläggningen av ifrågavarande understödsverksamhet, beviljades statsbidrag, oavsett om planerna vore upprättade vid laga syneförrättning enligt be-

stämmelserna i 10 kap. vattenlagen eller tillkommit genom frivilliga personliga överenskommelser i form av mellan intressenterna ingångna för-
eningar.

Beträffande denna ordning anförde *lantbruksstyrelsen* i sitt förut omförmälda utlåtande den 21 oktober 1925:

I andra delar av landet än de norrländska länen hade företagen i allmänhet förberetts genom laga syneförrättning. Så hade däremot i synnerligen stor utsträckning icke skett i fråga om företag inom de norrländska länen, där man i allmänhet syntes undvika syneförrättning och i stället använt sig av s. k. föreningsförrättning.

När ett dikningsföretag blivit förberett genom laga syneförrättning, förefunnes garanti för att de upptagna diken för framtiden underhölls, därigenom att underhållsskyldigheten bundes vid vederbörande fastigheter. Vidare stadgades i 13 kap. 17 § vattenlagen, att där försummelse i underhållet ägde rum vid torrlägningsföretag, till vars utförande lämnats lån eller bidrag av statsmedel, viss statsmyndighet skulle äga att, efter en i föreskriven ordning verkställd besiktning, låta på den försumliges bekostnad avhjälpa försummelsen. Dyligt förfarande förutsatte dock, att laga syneförrättning föregått företaget.

Vad åter anginge företag, till vilka förslag upprättats genom en s. k. föreningsförrättning, utebleve garantier för det framtida underhållet av diken helt eller delvis. I detta fall bleve nämligen underhållningsskyldigheten gällande endast för den, som underskrivit föreningen rörande företaget, men utan all verkan för blivande ägare av vederbörande fastigheter. Föreskriften i 7 kap. 36 § vattenlagen om rätt att påkalla syneförrättning för prövning av framtida underhålls fördelning med avseende å dike, som upptagits utan föregående syneförrättning, kunde icke åberopas, när fråga vore om bevakande av statens intresse i förevarande fall, enär sagda rätt tillkomme endast intressent i företaget.

Härav framgår alltså, att ett mycket nära samband finnes mellan frågan om ordningen för upprättande av förslag till torrlägningsföretag och spörsmålet om det framtida underhållet av upptagna diken. Rörande betydelsen av *dikenas framtida underhåll* inhämtas i huvudsak följande av *lantbruksstyrelsens* utredning 1925:

Utfört dikningsarbete måste omsorgsfullt vidmakthållas, på det att det med dikningen erhållna resultatet bleve bestående. Underlåtes dyligt underhåll, vore ändamålet med företaget förfelat och nyttan av de utbetalda statsmedlen bleve illusorisk. Från statsmakternas och myndigheternas sida hade uppmärksamheten länge varit riktad på önskvärdenheten, att verkamma garantier bereddes för nöjaktigt underhåll av de företag, som erhöles statsbidrag. I sådant syfte hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och *lantbruksstyrelsen* redan 1897 avlåtit skrivelse till Kungl. Maj:t, varjämte behovet av särskilda åtgärder för en snar lösning av denna fråga framhållits i riksdagens skrivelser åren 1898, 1902, 1906 och 1907 angående anvisande av anslag till utdikningsföretag.

Frågan om garantier för det framtida underhållet av med statsbidrag upptagna diken blev ånyo aktuell genom en skrivelse från *lantbruksstyrelsen* den 8 januari 1923 angående beviljande av statsbidrag från norr-

Dikenas framtida underhåll.

Vattenrättsdomarnas utlåtande den 5 oktober 1923.

ländska avdikningsanslaget till vissa företag i Västerbottens län, vilka grundats på mellan delägarna träffade frivilliga överenskommelser. Denna skrivelse remitterades förutom till andra myndigheter jämväl till *vattenrättsdomarna*, vilka i gemensamt utlåtande den 5 oktober 1923 anförde bland annat följande:

Frågan huruvida statsbidrag borde lämnas torrlägningsföretag, vilka tillkommit utan laga syneförrättning, sammanhängde nära med spörsmålet om sättet att vid sådana företag binda underhållsskyldigheten vid de fastigheter, som njutit båtnad av företaget. Det funnes nämligen icke annat praktiskt användbart sätt att vinna garanti för framtida underhåll än att binda underhållsskyldigheten vid respektive fastigheter. Därest företaget tillkommit efter syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen, ernåddes sådant bindande vid fastigheterna. Att uppställa syneförrättning såsom förutsättning för dylikt bindande av underhållsskyldigheten vid fastigheterna även i avseende å företag, varom nu vore fråga, vore motiverat med hänsyn bland annat till fastighetskrediten. I sistnämnda hänseende hänvisades till vattenrätts- och dikningslagskommittéernas betänkande den 17 december 1910, därvid kommittéerna, jämte annat, framhållit obenägenheten att belasta en fastighet med onera, vilkas tillvaro ej framginge av offentliga handlingar och ej heller vid besiktning av fastigheten framträdde såsom en naturlig konsekvens av där rådande förhållanden. Med anledning av i vissa yttranden uttalade betänkligheter mot obligatorisk syneförrättning såsom villkor för statsbidrag med hänsyn till det invecklade, tidsödande och kostsamma syneförfarandet påvisade vattenrättsdomarna, hurusom med dåvarande bestämmelser i vattenlagen ett i vissa avseenden förenklat syneförfarande vore tillåtet, samt föreslogo vissa ändringar i sagda bestämmelser i syfte att ernå ytterligare lättnader med avseende särskilt å synekostnaderna och förrättningarnas formella handläggning.

Lantbruksstyrelsens utlåtande 1925.

Sedan lantbruksstyrelsen anbefallts att i anledning av vad vattenrättsdomarna sålunda anført ånyo yttra sig i ärendet, föreslog *lantbruksstyrelsen* i sitt förut omförmälda utlåtande den 21 oktober 1925 införande av obligatorisk syneförrättning såsom villkor för erhållande av lån och bidrag av staten till torrlägningsföretag. Styrelsen framhöll därvid, att de av vattenrättsdomarna förordade förenklingarna i syneförfarandet vore av mycket stor betydelse vid förrättningar av mindre omfattning. Särskilt gällde detta med avseende på tillkallandet av gode män att biträda vid syneförrättningen. Gode människens resekostnads- och traktamentsersättningar utgjorde opropotionerligt stor andel, stundom ända till 30 procent av hela förrättningskostnaden. Icke sällan torde emellertid i dessa fall förrättningen gälla en avdikningsfråga av enklaste slag, där en lämplig och rättvis grund för kostnadsfördelningen borde kunna föreningsvis åstadkommas utan jorduppskattning, när samtliga sakägare vore därom ense och motstående intressen icke berördes. I anslutning härtill hemställde lantbruksstyrelsen om vissa ändringar i 10 kap. 35 och 71 §§ vattenlagen, i enlighet med styrelsens därom framlagda, på vattenrättsdomarnas yttrande grundade förslag.

Vid avlåtande av proposition till riksdagen 1926 i förevarande ämne anförde *departementschefen* bland annat följande:

»Vad lantbruksstyrelsen uttalat om betydelsen av det framtida underhållets behöriga fullgörande synes mig böra tillmätas stor vikt. Anordningar böra därför införas, vilka säkerställa det framtida underhållet, något som icke lämpligen lär kunna ske i annan ordning än att underhållsskyldigheten bindes vid respektive fastigheter. Så bliver fallet, därest företaget föregåtts av laga syneförrättning. Annan framkomlig väg än syneförrättning enligt vattenlagen har icke kunnat anvisas för underhållsskyldighetens bindande vid respektive fastigheter. Kostnaderna för anlåtande av sakkunnig förrättningsman torde för jordägarna bliva i stort sett desamma, om förrättningen handlägges enligt bestämmelserna i 10 kap. vattenlagen eller i annan ordning. Däremot medför skyldigheten att anlita gode män ökade utgifter. För att ej i detta avseende betunga förrättningsökandena synes det vara lämpligt, att de ökade kostnader, som förordas genom anlåtande av gode män, där detta nödvändiggöres av den nu föreslagna bestämmelsen, må stanna å statsverket. För övrigt finnes anledning antaga, att nu avsedda kostnad skulle bliva av blott tillfällig art. Vattenrättsdomarna och lantbruksstyrelsen hava nämligen föreslagit sådan förenkling i fråga om syneförfarandet att, därest deras förslag bliver upphöjt till lag, någon ökad ersättningsskyldighet för statsverket ej längre behöver ifrågakomma.»

Riksdagen godkände Kungl. Maj:ts förslag, därvid riksdagen emellertid underströk angelägenheten av att förslag om förenkling av syneförfarandet snarast möjligt förelades riksdagen.

Dylik förslag avlätts av Kungl. Maj:t till riksdagen år 1927 och blev jämväl då antaget. Lag i ämnet utfärdades den 24 februari 1927 och trädde i kraft den 4 april samma år. Härigenom hava 10 kap. 35 och 71 §§ vattenlagen erhållit ändrad lydelse. Denna lagändring innebär, att vid dikning, vattenavledning eller invallning syneförrättning under vissa förutsättningar kan äga rum utan biträde av gode män, samt att när förrättningen i enlighet härmed verkställts utan sådant biträde, hållande av sammanträde med sakägarna ej erfordras för meddelande av utlåtande rörande företaget. Förenklingarna i syneförfarandet gälla ej företag, som enligt 7 kap. 45 eller 55 § skall underställas vattendomstolens prövning. I andra fall är tillkallandet av gode män beroende av huruvida vid syneförrättningen förekommer prövning av fråga om ersättning eller jorduppskattning. Vid lagändringen har man utgått från att ersättningsfrågor av mera enkel beskaffenhet utan svårighet kunna avgöras genom överenskommelse mellan intressenterna. Sker det, är icke nödigt att tillkalla gode män. Förutom för bedömande av tvistiga ersättningsfrågor har gode mäns medverkan bibehållits, då jorduppskattning enligt 10 kap. 60 § vattenlagen anses böra äga rum. Denna uppskattning är grundläggande för fördelningen av företagets kostnader mellan de däri deltagande fastigheterna. I åtskilliga fall är emellertid för nu angivna ändamål båtnadsuppskattning enligt 10 kap. 60 § ej erforderlig. Så är förhållandet, om den

mark, som ingår i företaget, tillhör en och samma fastighet. Även om genom företaget vinnes båtnad för två eller flera fastigheter, och en kostnadsfördelning är oundviklig, kan densamma grundas på en mellan delägarna träffad förening. Kan en sådan överenskommelse enligt 10 kap. 57 § godkännas såsom lämplig, bortfaller jämväl behovet av särskild båtnadsuppskattning. Detta kan ock bliva händelsen i det fall, som avses i 10 kap. 61 §. I samtliga nu antydda fall, då båtnadsuppskattning ej erfordras, får syneförrättning hållas utan biträde av gode män.

Framställning från vissa hushållningssällskap 1928.

I sin förut berörda framställning till Kungl. Maj:t hava *Västernorrlands, Västerbottens och Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, med instämmande av *hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Kopparbergs* och *hushållningssällskapet i Norrbottens län*, hemställt, att bestämmelsen om obligatorisk syneförrättning såsom villkor för statsbidrags erhållande måtte, åtminstone beträffande mindre företag, utgå samt ersättas med lämpliga föreskrifter till utförda företags underhållande. Till stöd härför har anförts följande:

Erfarenheten hade givit vid handen, att bestämmelsen om *obligatoriska syneförrättningar* såsom oeftergivligt villkor för statsbidrags erhållande medförde, att ett stort antal mindre företag, som enligt äldre bestämmelser kunnat understödjas och därigenom också kunnat komma till utförande, sannolikt komme att utestängas från statsbidrag. Medan kostnader för syneförrättning, anslagsbetänkande, de kopior och avskrifter, som efter anslagets beviljande skulle förbliva statsverkets egendom, arbetskontroll m. m. i medeltal för större företag icke uppginge till mer än 10 à 12 procent av den direkta arbetskostnaden, kunde nämnda kostnader för mycket små företag uppgå till väsentligt större del (15 à 25 procent) av arbetskostnaden. Det torde knappast kunna förväntas, att intressenterna i företag av sistnämnda art för att komma i åtnjutande av det ringa bidrag, som återstode efter bestridande av alla kostnaderna för de förberedande åtgärderna, skulle underkasta sig den stränga kontroll beträffande såväl utförandet som det framtida underhållet samt de för mången bidragssökare besvärliga formaliteterna med kontrakt, säkerhetshandlingar och vederhäftighetsbevis m. m., vilka nu följde med anlitaandet av statsunderstödet.

Smärre avdikningsföretag med arbetskostnader upptill 1,000 kronor, som av förutnämnda skäl praktiskt taget icke skulle komma att understödjas med statsanslag, utgjorde emellertid en högst väsentlig del av dikningsföretagen i Norrland. Därest ifrågavarande bestämmelse fortfarande skulle gälla, komme att vållas ett väsentligt avbräck beträffande avdikningen av sådana områden i Norrland, som snabbast kunde förväntas bli lagda under kultur. Förvaltningsutskotten hölle därför före, att föreskriften om obligatorisk syneförrättning såsom villkor för statsbidrags erhållande, åtminstone beträffande mindre företag, borde utgå samt ersättas med föreskrifter om viss underhållsskyldighet.

Lantbruksstyrelsens utlåtande 1928.

I utlåtande den 12 november 1928 rörande denna framställning har *lantbruksstyrelsen* åberopat vad styrelsen anført beträffande förevarande fråga i sitt yttrande år 1925. Styrelsen har vidare erinrat, att den av utskot-

ten påtalade bestämmelsen tillkommit huvudsakligen av det skälet, att dikningsförslagets upprättande vid syneförrättning befunnits erbjuda den enda framkomliga vägen, för att det allmännas likasom ock de enskilda intressenternas krav på behörigt underhåll av med statsunderstöd utförda arbeten skulle kunna säkerställas. I detta hänseende hade sedan nämnda tidpunkt ingen förändring skett. Icke heller hade förvaltningsutskotten antytt arten av de föreskrifter, som enligt deras åsikt borde ersätta förberörda bestämmelse, eller på vad sätt dylika föreskrifter skulle kunna tilläggas för bidragstagarna bindande verkan. Styrelsen har därutöver anfört följande:

»Någon ökning av kostnaderna för upprättande av erforderliga förrättningsakter har givetvis, särskilt för de mindre företagen, blivit oundviklig genom införandet av bestämmelsen om förslagets upprättande vid syneförrättning. Dock må erinras, att denna kostnadsökning delvis täckes av statsmedel, i det att statsbidrag utgår jämväl till ifrågavarande kostnader. Lantbruksstyrelsen har jämväl under övervägande vidtagandet av vissa föranklingar och inskränkningar i avseende på ifrågavarande förrättningsakter, närmast med hänsyn till de exemplar därav, som äro avsedda att ingå i lantbruksstyrelsens arkiv. Däremot har icke, vilket förvaltningsutskotten synas vilja göra troligt, genom syneförrättningsförfarandet orsakats någon ökning i fråga om de formaliteter för upprättande av kontrakt, säkerhetsförbindelser, vederhäftighetsbevis m. m., vilka bidragstagare redan förut haft att underkasta sig.

Vad beträffar i förvaltningsutskottens framställning intagen uppgift, att de mindre företagen, med arbetskostnad upp till 1,000 kronor, utgjorde en högst väsentlig del av dikningsföretagen i Norrland, synes densamma ägnad att ingiva en felaktig uppfattning om de verkliga förhållandena i detta avseende. Detta belyses närmare av nedanstående tablå, vilken utvisar den genomsnittliga frekvensen av sådana, till ifrågavarande storleksgrupp hörande företag, dels inom samtliga norrländska län samt Dalarna, dels ock inom enbart de båda nordligaste länen, till vilka statsbidrag beviljats under tiden 1 januari 1921 till utgången av budgetåret 1927/1928:

Område	Kalenderår		Halv- året 1/1— 30/6 1923	Budgetår				
	1921	1922		1923/ 24	1924/ 25	1925/ 26	1926/ 27	1927/ 28
	P r o c e n t							
Norrland och Dalarna.....	7.8	11.6	5.8	15.6	16.5	8.1	5.6	3.0
Västerbottens och Norrbottens län	0.6	4.8	—	12.2	11.2	5.7	5.9	3.6

Av förestående tablå synes framgå, att frekvensen av här avsedda företag varit synnerligen ojämn såväl före som efter den tidpunkt, den 1 juli 1926, då bestämmelsen om dikningsförslagets upprättande vid syneförrättning enligt vattenlagen trädde i kraft. I detta avseende må särskilt framhållas, att ifrågavarande storleksklass vissa år alls icke varit representerad bland de företag, till vilka statsbidrag beviljats. Sälunda har

beträffande Kopparbergs län kalenderåret 1921 och budgetåren 1926/1927 och 1927/1928, beträffande Gävleborgs län kalenderåret 1922, första halvåret 1923 samt budgetåren 1923/1924, 1926/1927 och 1927/1928, beträffande Jämtlands och Västerbottens län första halvåret 1923 samt beträffande Norrbottens län kalenderåret 1921 och första halvåret 1923 statsbidrag överhuvud icke beviljats till något företag av sagda storleksordning. Förestående utredning ger sålunda näppeligen något stöd för uppfattningen om de ifrågavarande företagens väsentliga betydelse för den med statsmedel understödda dikningsverksamheten i Norrland och Dalarna. Fastmera synes densamma giva vid handen, att nämnda företag spela en i förevarande avseende mera underordnad roll.»

Yttranden
över lant-
bruksstyrel-
sens hem-
ställen.

Endast i åtta av de yttranden, som inforrats över lantbruksstyrelsens omförmälda utlåtande, har denna fråga berörts. Av dessa hava tre förvaltningsutskott erinrat, att syneförfarande enligt vattenlagen ej kunde eftergivas. Dylika uttalanden hava gjorts av *hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Östergötlands, Blekinge och Kopparbergs län*. Sistnämnda förvaltningsutskott har härvid åberopat såsom eget yttrande ett utlåtande av lantbruksingenjören inom länet, vilken bland annat anført:

Erfarenheten under den korta tid, de nya bestämmelserna varit gällande, hade givit vid handen, att föreskriften om obligatorisk syneförrättning visserligen i något enstaka fall varit ett absolut hinder för tillkomsten av ett företag (då exempelvis ett bolag vägrat giva arrendator tillåtelse att påkalla syneförrättning) men att i det hela några större olägenheter icke givit sig tillkänna.

Förvaltningsutskottet i Norrbottens län har erinrat, att för de mindre och medelstora företagen kostnaderna för förrättningen, erforderliga handlingar och ritningar bleve stora, varför vissa förenklingar och inskränkningar i avseende å förrättningsakterna, vilket lantbruksstyrelsen ställt i utsikt, vore önskvärda, om ej enklare åtgärder för vinnande av nödig kontroll kunde införas.

Fyra förvaltningsutskott, nämligen i *Stockholms, Kronobergs, Gävleborgs och Västernorrlands län*, hava ansett ytterligare åtgärder erfordras för att nedbringa kostnaderna för de små företagen. Av dessa yttranden må återgivas följande:

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Gävleborgs län: »Ehuru förvaltningsutskottet måste vidgå, att den av lantbruksstyrelsen framförda åsikt, att dikningsförslags upprättande vid syneförrättning enligt vattenlagen erbjuder särskild trygghet för att kravet på behörigt underhåll av med statsunderstöd utförda utdikningsföretag säkerställas, vill dock utskottet bestämt hävda, att de dryga planläggningskostnader, även med eventuella förenklingar beträffande förrättningsakten, som måste bli förbundna med tilldelandet av statsbidrag för smärre avdikningsföretag, i mycket hög grad hindrar tillkomsten av dylika företag, och att det därför vore önskvärt, om förändring härutinnan kunde åvägbringas. I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att även innan bestämmelser om särskild syneförrättning enligt vattenlagen tillämpades beträffande avdikningsföretag, kostnaderna för de smärre företagens planläggning ofta avskräckte dikningsintressenterna.»

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Västernorrlands län: »I sitt yttrande framhåller lantbruksstyrelsen de små företagens ringa förekomst samt åberopar härför obestridlig statistik. Även om i några fall vissa av de anförda företagen strängt taget utgöras av bredvid varandra liggande småföretag, som redovisats gemensamt, visar statistiken tydligt, att avdikningsverksamheten hittills huvudsakligen avsett större företag. I ett län som Västernorrlands, där terrängen är kuperad och de större sammanhängande odlingsmarkerna i avsevärd grad redan avdikats, giver statistiken belägg därpå, att småföretag icke kommit till utförande i önskvärd utsträckning. Enligt vad förvaltningsutskottet erfarit sammanhänger detta med att vederbörande lantbruksingenjör och markägare i många fall ej ansett det lönande vidtagna åtgärder för sökande av statsbidrag till dylika företag. Såsom förvaltningsutskottet förut haft tillfälle framhålla, är detta förhållande olägligt, enär ifrågavarande odlingsmarker ofta i hastigare takt än de större skulle komma att tagas i bruk för odlingsändamål. För detta läns vidkommande vore det därför mycket önskvärdt, att statens anslagsgivning till mindre företag kunde förenklas och förbilligas, även om detta skulle minska statsmakternas möjligheter att med maktmedel upprätthålla underhållsskyldigheten för dylika dikningsföretag.»

Jag har i min tidigare redogörelse påvisat, att förevarande bestämmelse om obligatorisk syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen såsom villkor för statsunderstöd åt torrlägningsföretag tillkommit i syfte att bereda såväl staten som de enskilda intressenterna i företaget erforderlig trygghet, att de upptagna dikena vidmakthållas för framtiden. Annan väg för detta syftes vinnande har ej ansetts framkomlig. Av vad jag redan anført framgår jämväl, att statsmakterna i ändamål att nedbringa kostnaderna för syneförrättningen vidtagit de förenklingar i förfarandet, som ansetts möjliga. Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande ställt i utsikt vissa förenklingar och inskränkningar i avseende på förrättningsakterna, närmast med hänsyn till de exemplar därav, som äro avsedda att ingå i lantbruksstyrelsens arkiv. Härigenom torde ytterligare begränsning av kostnaderna kunna åstadkommas. Såsom lantbruksstyrelsen erinrat, drabba de kostnader, som syneförfarandet medför, endast delvis intressenterna i företaget, i det att statsbidrag utgår jämväl härtill. Det synes mig följaktligen, som om från statens sida vidtagits de åtgärder, vilka, utan eftergivande av nödvändig kontroll över företagen, skäligen kunna påfordras uti ifrågavarande hänseende. Jag har därför ej funnit mig böra ånyo upptaga detta spörsmål.

Departementschefen.

IV. Departementschefens hemställan.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Majst måtte föreslå riksdagen

att godkänna sådan ändring i gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag, att statsbidrag må, utan avseende å huruvida

och i vad mån i företaget ingår åker eller ständig slätter- och betesvall, kunna av Kungl. Maj:t beviljas till högst *hälften* av den av Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbetet, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar, med iakttagande tillika, dels att i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, bidraget skall undergå skälig minskning, dels ock att beträffande de undantagsfall, där kostnaden överstiger båtnadsvärdet, bidraget skall beräknas till högst *hälften* av nämnda värde.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.